

А
Н
Д
Р
У
Х
О
В
И
Ч

НЕ ОБРУЧІВ

ЮРІЙ

КЛУБ
СІМЕОН
& ДОСВІД

Юрій Андрухович Дванадцять обручів

OCR Busya

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=139883

Юрій АНДРУХОВИЧ «Дванадцять обручів». Літературно-художнє видання: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»; Харків; 2013
ISBN 978-966-14-5318-9

Анотація

Відень – Львів – Карпати – потойбіччя... Це – маршрут подорожі Карла-Йозефа Цумбрунна, австрійського фотохудожника, услід якому рухається сюжет роману живого класика української літератури. Химерний калейдоскоп із архетипів гуцульського фольклору, богемно-артистичних історій, мафіозної гризні, а над усім – трагічний образ поета Богдана Ігоря Антонича з його віщими віршами. Однак головною героїнею багатощарового, мов гірський рельєф, роману є власне Україна на зламі XX–XXI століть.

Содержание

Принагідні гості	4
1	4
2	13
3	21
4	31
Кінець ознакомительного фрагмента.	35

Юрій Андрухович

Дванадцять обручів

*Самотній друже, мов у ночі пояс, ти в тьмниці світу оповитий.
В цей вечір весняний ходи зі мною в корчмі на місяці горілку пити.*
Богдан-Ігор Антонич

Принагідні гості

1

У своїх листах з України Карл-Йозеф Цумбруннен писав: «Усе, чого ми собі бажаємо, про що думаємо і чого сподіваємося, обов'язково з нами трапляється. Штука лише в тому, що завжди надто пізно і завжди якось не так. Отже, коли *це* постає перед нами, навіть не впізнаємо *його* в обличчя. Тому ми переважно боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін. Я не вмію чинити цьому опору, але з усієї сили вдаю, що чиню його. Не так давно тут знову почали надовго вимикати світло».

Ніхто з найближчих приятелів так і не дочекався від нього виразної відповіді на запитання, чого він туди їздить. Дівчина, з якою він прозустрічався вісім років (її ім'я було Ева-Марія, й невідомо кого саме – Марії чи Еви було в ній більше), одного ранку повідомила, що має досить. Разом з нею він провів до будинкової брами більшу частину своєї молодості – ту, в якій з приголомшливо хвилюючою відкритістю ловиш усі зустрічні погляди. Але Карл-Йозеф Цумбруннен не перестав їздити в Україну навіть після цього розриву. Він усього

лише трохи – зауважували тільки найближчі – згорбився, до того ж окуліст вимушений був призначити йому по цілому додатковому діоптрію.

Він так само не перестав їздити й тоді, коли український уряд значно ускладнив візові процедури, а також суттєво підвищив ціни на консульські послуги. Карл-Йозеф усе одно переступав поріг їхнього представництва, годинами висиджував по приймальнях разом із хрипкоголосими втікачками з борделів та всілякими іншими нелегалами, бічним зором фіксував на собі часом цікаві, проте зазвичай зневажливі погляди вкритих щоразу товщим шаром косметики огрядних російськомовних секретарок і, допущений врешті до аудієнції, вкотре нагадував забудькуватому урядникові своє прізвище, ім'я, *род занятій* та мету відвідин. На певній стадії розмови урядник таки згадував про нього і, водянисто дивлячись кудись униз, обіцяв посприяти.

Першу свою подорож Карл-Йозеф здійснив на самому початку дев'яностих. Цілком нове державне утворення у той час приваблювало багатьох мандрівників на Схід. «Якщо вони витримають цю зиму, – писав у листах Цумбруннен, – то їм судилося добре майбутнє. Зараз їм в усьому страшенно важко, в усьому брак найпідставовіших речей включно з горілкою й сірниками, тимчасова квазівалюта щохвилини знецінюється, але не варто забувати, що це Схід, а отже, матеріальне тут ніколи не набуде вирішального значення. Я мав розмови з молодими інтелектуалами та деякими студентами – це надзвичайно цікаві люди і вони готові радикально змінювати свою країну». Адресати його листів тільки знижували плечима: всі ці екстатичні *нотатки подорожнього* видавалися їм щонайменше банальними і наївними, коли не переписаними з повного зібрання творів якого-небудь Роллана чи Рільке. Повернувшись до Відня на початку літа, Карл-Йозеф Цумбруннен привіз дерев'яного лакованого орла, пару косівських ліжників (один для своєї дівчини) і пачку сигарет «Ватра». Карл-Йозеф не курих, але вряди-годи частував «Ватрою» когось із екстремально налаштованих гостей – таким чином, за декілька років після того першого повернення пачка спорожніла заледве наполовину.

Він опублікував свої фотографії з Карпат і Львова у кількох маргінальних часописах, хоч до окремої виставки під задалегідь обдуману назвою «Європа, Зміщений Центр» так і не дійшло. Не допомогла і Карлова готовність змінити назву на дещо компроміснішу: «Після Рота, після Шульца». В останню хвилину втрутились якісь вищі сили з музею археології та етнографії – все розлетілося вдрузки. Але Карл-Йозеф Цумбруннен продовжував їздити.

У цьому сенсі він був цілком химерний, що не могло не впливати з його покрученої, як і, зрештою, в переважній більшості всіх його австрійських співвітчизників, генеалогії. Упродовж останніх чотирьох-п'яти століть його предки стільки всього намішали – станом, етнічно, конфесійно, політично, вибухово-несумісно, – що Карл-Йозеф міг з однаковим успіхом вважати себе нащадком баварських броварів-анабаптистів, судетських погоничів мулів, тирольських сироварів, збанкрутілих зальцбурзьких лихварів, сопронських продавців солі, кількох самовбивць-банкїрів і також самовбивць, але єпископів, а, крім того, інших яскравих постатей, серед яких були і певний пожирач вогню та ножів з Лайбаху, і привселюдно спалена за відьомство зизоока власниця лялькового театру з Тарнова неподалік Кракова, і відомий упорядник сільськогосподарських календарів з Маттерсбургу, і не менш відома феміністична журналістка, так само зизоока. Одним із найвіддаленіших своїх крил родина Цумбрунненів сягала композитора Букстегуде, іншим – художника Альтдорфера. Але цілком не виключено, що свою першу українську подорож Карл-Йозеф здійснив під впливом родинного міту про прадіда, фанатично діяльного надлісничого з Ворохти, згодом службово переведеного до Чортополя. Прадід, як не дивно, теж звався Карл-Йозеф. Як не дивно, Карлами-Йозефами звалося взагалі дев'ять десятих усіх чоловіків роду Цумбрунненів. Прадід Карл-Йозеф Цумбруннен був записаний до історії австрійського (і чи не світового?) лісівництва золотими літерами як той, хто в середині XIX століття засадив шпильковими

породами і буком велетенські площі карпатських лисих узвиш. «Тут ніхто вже не пам'ятає про нього, – писав Карл-Йозеф, його правнук, у своїх листах, – і будь-які мої намагання більше про нього дізнатися закінчуються невдачами. Складається враження, ніби у двадцятому столітті тут справді відбувся жакхливий катаклізм, щось наче тектонічний злам, унаслідок якого все, що сталося й існувало раніше, скажімо, перед тридцять дев'ятим роком, провалилося в небуття. Я розмовляв з деякими молодими істориками, і вони запевнили мене, що добиватимуться надання прадідового імені одній із катедр тутешньої лісової академії. Однак хіба мені йдеться про це!»

У дев'яносто другому він їздив двічі, в дев'яносто третьому – тільки раз, але надовго, здається, просидівши у Львові цілих три дозволених візою місяці. У дев'яносто четвертому, дізнавшись про наслідки останніх українських виборів, він вирішив, що йому вже ніколи не вдасться туди поїхати. Його тогочасні листи позначені особливою різкістю й гіркотою: «Ця країна мала чудові шанси змінитися і від стану перманентної потворності та олігофренічної безпорадності майже блискавично перестрибнути до стану принаймні *нормальності*. Виявилося, проте, що кількість тих, які всередині неї самої не хочуть цього, взагалі не хочуть її існування як такого, суттєво перевищує всі допустимі межі. Два роки тому я, здається, дуже помилявся. За великим рахунком, це не моя справа, а їхня, вони щодня роблять свій власний вибір. Мені шкода лише тієї нікчемно малої жменьки інакших, з якими я тут познайомився і досить незле співпрацював.

Нині усі вони завмерли в недобрих передчуттях ліквідацій і чисток, хтось якось навіть вимовив уголос «еміграція», хтось інший «відокремлення, Збруч». Не думаю, ніби при цьому мала значення доза спожитого алкоголю – це було заявлено цілком тверезо. Звісно, такі утворення як історично-культурне товариство «Дунайський клуб» будуть закриті не відразу, не завтра, таким чином, поки є змога, слід устигнути зробити більше». Тому в другій половині липня того ж дев'яносто четвертого року Карл-Йозеф Цумбруннен надовго зникає в Карпатах, фотографуючи переважно старі цвинтарі для майбутньої виставки «Memento». Майже цілий місяць він провів поміж небом і землею, орієнтуючись на старі військові, передбачливо привезені з Відня мали, просуваючись трохи долинами річок, трохи ґрунтовими дорогами, а часом і гірськими хребтами, раз у раз вимовляючи дивне, як заклинання, слово *Горгани*. Він заходив у села тільки для того, щоб докупити трохи Гдла – десятка українських слів і жестикуляції загалом вистачало для порозуміння; хтось інший запевняв, ніби він уже тоді мав коло себе перекладачку, але це не надто в'яжеться зі змістом і настроєм його тогочасних листів про самотність під зоряним небом. Того літа стояла дивовижна спека, трава вижовкла вже перед серпнем, і Карл-Йозеф Цумбруннен дуже засмаг. Він над усе полюбив час від часу занурюватися в незлічені гірські потоки і зосереджено лежати в них, дивлячись у насичено-синю, без жодної хмарини, безодню вгорі. Дощів не було вже віддавна, отже, води в потоках відчутно поменшало, але при цьому вона очистилася до зеленої прозорості і була тепліша, ніж звичайно. А Карл-Йозеф Цумбруннен, як і всі мої герої, дуже любив воду.

Він походив з містечка Зітцґрас десь чи то на сході, чи на півдні Австрії (ось воно, доводиться описувати вже вдруге, але що поробиш: готика церкви, годинник на дзвіниці, вуличка з поштою та винарнею, вранішнє туркотання голубів, хідники, майже всюди поділені порівну між пішоходами та велосипедистами, старе баронське помістя на пагорбі – такий собі Schlößchen, нині музей гравюр і озерного рибальства, каштанова алея, Східні Альпи на горизонті, водяний млин і купання в зеленуватій воді). Так, саме ця вода, це купання до пізнього вечора в околицях старого і чомусь не розбомбленого в останній війні млина, це пірнання в найзеленіші теплі водяні нетрі з потаємною веселою ідеєю більше не повертатися, назавжди пропасти у глибинах, саме воно і саме в такий навальний спосіб часом навідувало Карла-Йозефа Цумбруннена в його щасливих сновидіннях, тоді як у своїх

нешасливих сновидіннях він лише чув якусь крикливу музику і не міг зрозуміти ані слова з усього, що йому говорилося.

Повернувшись того літа з Карпат, він здивовано зауважив, що нічого лихого на разі не сталося. Усі його львівські знайомі залишалися неторкнуті, передбачувана хвиля арештів і згортання патріотичних структур непередбачувано відкладалася. Дехто з приятелів навіть стверджував, що вийшло на краще і з новою владою можна і слід так само успішно порозумітися, вони принаймні прагматики, що не так уже й погано, до того ж виразне омолодження керівних лав – саме те, чого це суспільство давно потребувало. «Зараз до влади приходять наші з тобою ровесники, – казав один германіст, його тимчасовий перекладач, хоч за великим рахунком перекладач Гайдеггера. – Кількох із них я знаю, тобто знав, особисто. Життя робиться цікавим». Карл-Йозеф Цумбруннен не квапився і мовчки пив перецукроване молдавське вино, хоч йому й не відлягало від серця. Його виставка «Memento» відбулася в кількох містах Галичини, супроводжувана юрмами відвідувачів і несамовито щедрими фуршетами. Якись офіційні пані й панове щоразу відкривали ці дійства спічами про нову велику єв – ропейську країну Україну, якись у міру сексапільні дівчатка ніби за чийсь режисерським помахом одалісько закрутилися навколо *популярного віденського фотографа*, принагідно-випадково отираючись об нього напруженими сідницями. Карлові-Йозефу знову почало подобатися в цій теплій країні.

Восени того ж року його, як уже згадувалося, покинула довголітня віденська приятелька, дізнавшись, що на Різдво він знову їде до Львова. Кажуть, ніби о п'ятій тридцять чотири ранку Ева-Марія ледь торкнула губами його все ще не відбілений від карпатської засмаги виямок під «адамовим яблуком», і це було востаннє. Тоді він ще не носив срібної пластини на ланцюжку зі своїм вигравіруваним іменем та адресою. Тож це було останнє літо, упродовж якого її улюблений виямок міг засмагнути. Останнє літо, остання осінь.

Натомість уже наступного літа він писав зі Львова, аж ніяк не приховуючи штучно роздмухуваної в самому собі ейфорії:

«З'явилося добре пиво! З'явилися нові кав'ярні і навіть пристойні ресторани! Щось таки змінюється – якись фасади й так далі. Я навіть починаю думати про тимчасовий перехід з чорно-білого в кольорове – не заради *краси*, звичайно, а заради історії. З цього міг би вийти цілком веселий альбом – «Львів, нові шкіри». Ці спроби перемалювати тутешню поверхню привезеними з сусідніх польських базарів сумнівними фарбами виглядали б і справді комічно, якби не гідний всіякої пошани ідеалістичний порив місцевих нових підприємців. Це справді молоді люди, які понад усе хочуть змінити свою країну, і їм це – стукаю по дерев'яному – вдається!» І трохи нижче: «Я справді серйозно помилявся, коли на початку дев'яностих писав, що вони надзвичайно швидко оволодіють сприятливими для їхнього розвитку тенденціями і блискавично виправлять на краще становище у країні. Дальші роки показали, що вона усе ж занадто велика, неповоротка і тим заскладна для блискавичних змін. Але я, на щастя, помилявся й тоді, коли рік тому вирішив, що на всьому цьому варто поставити великий і остаточний хрест. Бо дійсність подарувала нам нові несподіванки. Прощання з молодістю не таке вже й трагічне, якщо слідом за нею починається зрілість».

Остання фраза не цілком вписувалася в попередній аматорсько-аналітичний контекст, і приятелям Карла-Йозефа залишалося вкотре знизувати плечима, перечитуючи її. Проте я, здається, розумію, в чому там справа. Але про це пізніше.

Його листи другої половини дев'яностих – це дивна суміш приватної публіцистики, суперечливих щоденникових нотаток і нічим не вмотивованих емоційних проривів у сфери, що межують з метафізичним. «Страшенно прикро спілкуватися з деякими тутешніми авторитетами, – читаємо в одному місці. – Днями один із таких, колишній в'язень сумління і автор самвидавних поезій, іронією вищої влади та локально-двірцевих інтриг закинутий у спокусливе посадове крісло, переконував мене в тому, що його нація нараховує мало не десять тисяч років, що українці мають безпосередній зв'язок з космічними силами добра і за формою черепів та надбрівних дуг є досить близькими до *еталонного арійського зразка*, унаслідок чого проти них існує певна світова змова, безпосередніми виконавцями якої є найближчі географічні сусіди та деякі *внутрішньо-розкладові етнічні чинники* – «ви розумієте, кого я маю на увазі, пане Цумбруннен». Згодом він витратив ще купу зусиль на те, щоби показати мені цілковиту нікчемність російської культури, каменя на камені, як йому здавалося, не полишаючи від Мусоргського, Достоевського, Семірадського і Бродського (а прізвища, самі тільки прізвища чого варті, кричав він, увійшовши в екстаз і заляпуючи всього мене своєю синьо-жовтуватою піною – Рубінштейн! Ейзенштейн! Мандельштам! Міндельблат! Ростропович! Рабінович!), найкомічніше, що все це він змушений був формулювати російською мовою, по-заяк жодної з європейських цей *істинний праєвропесць* так і не завдав собі клопоту вивчити. Я змушений був перервати його хаотичну лекцію кількома незручними запитаннями, на які він лише безглуздо кліпав очима. Я запитав, скажімо, таке: «Добре, якщо у вас і справді настільки давня й потужна культура, то чому так смердять ваші громадські вбиральні? Чому ці міста здебільшого схожі на догниваючі смітники? Чому старі середмістя гинуть цілими кварталами, чому обвалюються балкони, чому немає світла у брамах і стільки битого скла під ногами? Хто в цьому винен – росіяни? Поляки? Інші *внутрішньо-розкладові чинники*? Добре, ви не даєте собі ради з містами, але як бути з природою? Чому ваші селюки – ці, як ви кажете, носії десятитисячолітньої цивілізаційної традиції – так уперто скидають усе своє гівно просто до річок, і чому коли мандруєш вашими горами, то покинутого заліза знаходиш уп'ятеро проти лікарських рослин?». Я ледве втримався від спокуси запитати про дещо особистіше – чому в нього, віднедавна кавалера ордена Князя Володимира, стільки лупи на плечах. Але й того, що я вже запитав уголос, виявилось цілком достатньо, аби він виразно охолов і, підозріливо приглядаючись до моєї форми черепа, плутано й багатослівно дав зрозуміти, що не бачить фінансових можливостей підтримати нашу цьогорічну експедицію. Усе це наводить на особливо невтішні висновки, коли подібного кшталту *державницьку* постать, ніби на глум вирвану живцем із архівних надр якогось дуже звуженого XIX століття, зіставляєш із тутешньою навколишньою реальністю. Я пишу цього листа в самому середохресті загубленої Європи, з пропахлих запустінням, холодом, пліснявою і безконечним фіктивним ремонтом легендарних приміщень готелю «Жорж», де типи з недвозначно напівзігнутою зовнішністю таємних поліційних інформаторів подають мені записки від знайомих, а розповзлі тілом заспані й немиті буфетниці – гидку пересолоджену каву, я змушений при цьому чути крикливу й порожню музику, бачити якісь безецні фізіономії, потилиці й зади (я не дивлюся в їхній бік, але їх не можна не бачити – от у чому біда!), вдихати їхній піт, парфуми, сигаретний дим, я змушений провалюватися все глибше в цей трагікомічний антураж, у цю цинічну безвихідь – і вірити, що насправді вони є нащадками давніх єгиптян та етрусків, чому доказом їхні національні барви та календарні обряди, в яких відбита *вся краса та гармонія стосунків Людини з Природою і Творцем* (вшистко очивисьце з дужих літер, як іронізує певен тутешній автор)».

Проте в іншому з листів, хронологічно не надто віддаленому від щойно цитованого, знаходимо виразно інакші акценти: «Хто дав мені право повчати їх, вказувати їм на всі ці вибоїни та золоті зуби? Вони живуть, як собі хочуть, бо перебувають у себе вдома, а я не маю рації вже хоча б тому, що мандрівник. І головне, чого в них аж ніяк не можна відняти, – це їхня

добра горілчана теплота. За якимось найвищим рахунком вони взагалі незмірно людяніші від нас. Під людяністю я розумію здатність несподівано відкриватися, бачити навіть у незнайомому когось найближчого. Так, відстань у 400–500 кілометрів, що її наші інтерсіті-експреси долають за неповні чотири години, тутешні потяги вмють розтягнути годин на тринадцять. Зате при цьому у своїх незручних і як навмисне тісних вагонних відділеннях люди розкладають їжу й питво, знайомляться, діляться кожним шматком хліба, розповідають найважливіші, часом цілком інтимні речі. Життя все одно надто коротке – куди квапитися? Моменти найглибинніших емоційних зрушень, коли торкаєшся зненацька відкритої горілчано-теплої істини, значно важливіші від офіційно-ділового поспіху та замкнутої фальшивої чемності, під якими лише порожнеча і взаємна байдужість. Мені подобається, що всі вони часом здаються однією велетенською й безмежно розгалуженою родиною. Пропонуючи вам свою їжу й горілку, вони будуть навіть нестерпно, нестримно настирливі, якщо ви почнете відмовлятися. І я гадаю, не тому, що їжа й горілка тут значно дешевші, як у нас, а тому, що ці люди дійсно щиріші і щедріші душею. Отже, відмовляючись від їхнього почастунку, ви наче відбираєте в них право на порозуміння. Як це не схоже на добре провітрювану, стерильну й ретельну, бездоганно опалювану, але в той же час позбавлену справжнього людського тепла атмосферу наших стрімких евросіті з її поверховим ковзанням усмішок і штучною тишею, порушеною зрідка лише клацанням запальничок чи шелестінням станіолу!»

Так, з другої половини дев'яностих Карл-Йозеф Цумбруннен і справді почав зауважувати в собі, що звикає й починає любити. Якось раптово і рішуче – він саме переходив вагонами не в міру розхитаного пасажирського потяга сполученням із Франківська до Києва зі свого вісімнадцятого в буфетний дев'ятий – отже, саме там і саме тоді, раптово й рішуче, він усвідомив, що йому подобається ступати так широко, імітуючи впевненість і знання ситуації, подобається розминатися із зустрічними в надто тісних вагонних коридорах і тамбурах, подобаються хмільні погляди й золоті зуби провідниць, подобається пам'ятати назву наступної станції – Здолбунів, подобається, що на ній до потяга занесуть дешевше пиво, подобається, що він з усім так добре дає собі раду, що двері купе переважно відчинені на всю ширину і що коли він урешті прийде до дев'ятого вагону, то йому сподобається і відверто нездорова залізнична їжа, і глевкуватий хліб, і півсклянки горілки, вміло поділеної на два рази, і вже добряче перекошені обличчя та різкуваті рухи буфетних відвідувачів, і обтягнуті *лосинами* стегна крикливих відвідувачок, і такі ж крикливі жарти, з яких він не розумітиме ані слова, але вибухатиме найщирішим реготом разом з усіма принагідними співрозмовниками, і – хто знає? – може, навіть їхня криклива музика, з якої він розрізнятиме лиш окремі російські словосполучення на кшталт *«подруга моя»*, *«ведь неі у меня»*, *«ти обнимал ее»*...

Напевно, саме тому в одному з наступних листів він писав: «Шлях чужинця сповнений небезпек і випробувань, але немає нічого солодшого понад відчуття вживання в Чуже. Одного разу до тебе доходить, що ти без перебільшення *міг би тут жити*. І немає нічого неможливого, якщо завтра ти вже захочеш бути і жити *тільки тут*».

Адресатам його листів робилося дедалі ясніше, що тут не обійшлося без вічної жіночості. Українки тієї пори і справді вже здобули собі деякий розголос на Заході – використовувані не тільки для сексуального рабства, але й для традиційних подружніх зв'язків відразу в кількох південних і північних країнах. «Це дуже класні кобіти, – жартував один із кав'ярняних знайомих Карла-Йозефа, зубний лікар, ім'я якого тут не має значення. – Вони сексапільні, як повії, й нітрохи не зіпсовані фемінізмом». Варто зауважити, що з деякого часу Карл-Йозеф не завжди адекватно реагував на подібного кшталту дотепність, чим до певної міри веселив та інтригував своє постійне щотижневе товариство, яке за давнім буржуазним звичаєм щоп'ятниці збиралося на вино в утримуваному хорватами кафе «Альт Він». У такий спосіб він мимоволі переступав заведені в цьому суто чоловічому колі неписані правила, зокрема, обов'язкову вербальну розкутість і легковажно-елегантний показний цинізм. Ста-

рий Чарлі-Джо перестає розуміти гумор, подумки фіксували вони, усе ясно й без кушетки: до побачення, Чарлі, ти влип як муха, тебе з головою затягнуло в чиюсь пизду, як тобі в ній, Чарлі?

Насправді було так, як було: погіршення зору, незвична осіння самотність, омертвіння, мляве очікування поїздки на старокалендарне Різдво до Львова, чотиригодинний обшук на прикордонному переїзді в Чопі – *цель прієзда*, допитувався один із них, у зимовій шапці з опущеними вухами (хоч дещо загальмований *громадянин Республіки Австрія* і відповів завчене «шугналіст, фото», проте в ту хвилину він і сам ще не здогадувався про *істинну* свою ціль), потім відлига, теплі дощі, карколомне ковзання львівськими пагорбами, заляпані вуличною грязюкою черевики й холошні, часті падіння, різдвяна вечірка в якомусь особняку на Лисенка, старі знайомі, нові знайомі, нова тимчасова перекладачка, викладачка («ні, пане Карле, не *розкладачка!*»), пиятика, обжирання, пастушки з ягнятком, Пані Незграба (по-перше, вона з самого початку вилила на себе келих червоного вина, зачепивши його рукавом своєї фольклорної сукні; по-друге, боляче вдарила Цумбруннена ліктем, сідаючи до столу після чергового повернення з *перукарні* («з перекурні, пане Карле!»)); по-третє – адже відомо, що *до трьох разів штука!* – підвернула ногу, замалим не впавши на звивистих сходах до пивниці, куди всіх було запрошено оглядати сіро-чорне малярство господаря дому; Карл-Йозеф устиг підхопити її – і мабуть, не тільки тому, що тимчасово знаходився однією сходинкою вище; таким чином, він п'ять хвилин побув героєм старомодного фільму – тим, Який Рятуює Даму Від Смертельної Небезпеки; «дуже пгошу, дуже пгошу» – відповів їй на вияви вдячності замість того, щоб хвацько махнути рукою і закрутити що-небудь пародійне та куртуазне, для чого бракло знання українських слів; отож, він усе повторював «дуже пгошу», а всі навколо безглуздо крутилися і штовхалися в пошуках першої медичної допомоги на підвернуту ступню; якийсь порядно підпилий вусань-архітектор (проректор – директор – еректор?) таки здолав з третьої спроби зафіксувати її еластичним бинтом («бо ми старі карпатські пластуни!»), і до чого тут рептилії, не розумів Карл-Йозеф; потім викликали таксівку, і Пані Незграба – а насправді пані Рома Воронич – накульгуючи, пропала у слизьку вологу ніч, супроводжувана власним, п'янішим від усіх пересічно присутніх, чоловіком, який у неї, виявляється, був.

Потім минуло ще декілька святкових, настільки ж заляпаних дощами і рештками снігу днів та ночей: якісь пошарпані вертепи, що більше нагадували розпорошені по програній битві уламки колишнього війська, нав'язливі бритоголові діти, що наспіх колядували фальшивими мутованими голосами – в їхніх кишнях угадувалися ножі й петарди; потім у готелі перестало діяти опалення; потім його знову налагодили і дуже вчасно – з Арктики повернулися щільні масиви крижаного повітря, на старий новий рік урешті випав сніг, і Карл-Йозеф набрав її телефонний номер, раптово згадавши, що вона володіє його мовою, а це значить, він зможе почуватись куди вільніше і навіть поцікавитись, як справи зі ступнею.

Їм відразу сподобалося бути разом, вона чудово асистувала йому у виконанні кількох чергових проектів, не тільки як перекладачка, але й як доглибно поінформована в багатьох типово львівських лабіринтах міжлюдських стосунків досвідчена порадиця. Однак з моменту того першого дзвінка у *справах підвернутої ноги* мусило минути ще майже два роки переважно *ділової співпраці*, а краще сказати – болісної терпкої невизначеності, мусило відбутися ще два повернення Карла-Йозефа до Відня і два нові його приїзди в Україну, поки одного дня таки не *відбулося неминуче* (якась непрохана авторка жіночих романів зміїно вигулькнула тут – геть її, геть!), отже, насправді це був номер готелю «Жорж», в якому вони накинулись одне на одного з такою приголомшливою поквапністю, що Пані Незграба потягнула за собою віконну штору разом із поїдженим шашелем карнизом, а Карл-Йозеф вкотре переконався, що не вміє собі поради з бюстгальтерами; за стіною якісь неоковирні Велетні продовжували ремонтувати сусідній номер, немилосердно вгачуючи в ту ж таки стіну свої

Гіпертрофовані Шлямбури й Дюбелі і про щось там пересварюючись брутальною Професійною Мовою; *все подальше* відбулося більш-менш, чи навіть більш, а не менш, тобто цілком незле, але коли вона незабаром загримотіла з ванної, вочевидь, послизнувшись і рукою збиваючи туалетну полицку разом із усіма афтершейвами, шампунями, дезодорантами та іншими такими предметами, Карл-Йозеф Цумбруннен, зненацька осамотілий на зібганих їхніми любощами простирадлах у зсунутих до купи ліжках, звернувся до високої готельної стелі з риторичним запитанням, як можна тгхати жінку, в котрої майже повнолітня дочка. І замість високої стелі сам собі відповів: «Виходить, що можна».

Вони робили все, що могли, але зовнішні обставини дедалі погіршувалися. Під кінець дев'яностих Україна потрапила відразу до кількох чорних списків, проваджених надміру безсторонніми спостерігачами з усіляких міжнародних структур. «При перетині українського кордону рекомендуємо тримати напоготові десяти— або й двадцятидоларову банкноту, — радили читачам упорядники туристичного путівника «Південні та Східні Карпати» (Лондон — Париж — Берлін, 1998). — Це — звична норма *стимулювання* українських митників, завдяки якій ви можете уникнути довготривалої і часом принизливої митної процедури. Якщо ж ви все-таки потрапите на територію цієї країни, колишньої радянської республіки, то пам'ятайте про надзвичайну обачність: усі види злочинності, в тому числі грабунки, обкрадання автомобілів і навіть викрадення людей, набули в них за останні роки небувалих розмірів. Так само не варто покладатися й на їхню поліцію з її жахливо низьким професійним і технічним рівнем, представники якої до того ж не говорять жодною європейською мовою, отже, вас просто не розумітимуть, зате неодноразово намагатимуться ошукати». Само по собі все це, як і відмикання світла довгими осінньо-зимовими вечорами, ще не було б для Карла-Йозефа трагедією — куди гіршими симптомами ставали дедалі очевидніше знахабніння влади, а з ним і розмерзання в людях того внутрішнього пекла, що ім'я йому страх. «Мені здається, — писав він у котромусь із листів, — безповоротно завершується найщасливіше в історії цієї країни десятиліття. Дехто з моїх приятелів має відчуття, що їхні телефони знову прослуховують. Однак абсолютного повторення минулого бути не може: якщо колишня влада розправлялася з *інакшими* через суди, табори і так звану психіатрію, то нинішній тоталітаризм можна б назвати повзучим: він і справді підкрадається в темряві, користуючись цілком кримінальними методами. Одна справа — бути засудженим, хай і на закритому, неправовому, та все ж, перепрошую, легітимному процесі, де з високо піднятою дисидентською головою ти красиво кидаєш голосні звинувачення системі, пам'ятаючи, що на Заході все одно про все дізнаються, інша — бути цинічно викраденим якимись невідомими в масках і задушенням під час тортур, а потім викинутим без голови посеред пустиря. Зникають безвісти політики, журналісти, грошові мішки, і якщо згодом когось із них навіть знаходять, то вже мертвим. За всіма *нез'ясованими обставинами* дуже виразно прочитуються хрестоматійні *самогубства* чи *автомобільні катастрофи*, ще декого впритул розстрілюють у ліфтах або на сходах їхніх же будинків. До того ж, на такому сприятливому тлі несамовито розперезалася і звичайна, *неполітична* злочинність — безпеку пересічного громадянина вже не здатен гарантувати ніхто, і таємний ринок вогнепальної зброї невдовзі переживатиме тут свої золоті часи. Поки що ж — темрява, повсюдна темрява, багатогодинні відмикання світла і розчленовані тіла в переповнених сміттям контейнерах».

І трохи нижче: «Мені мимоволі склалося щось на кшталт афоризму: поліційна держава — це там, де поліція рівною мірою всемогутня щодо чесних громадян і безсила щодо злочинців».

Але й після цих зізнань Карл-Йозеф Цумбруннен не перестав їздити в Україну. Не перестав, хоч уряди країн Європейського Союзу вже *не рекомендували* своїм громадянам відвідувати її. Але що ці уряди могли знати про відкриті вітрам кам'янисті хребти, про колір глини на стоптаних тижневим переходом гірських черевиках, що вони знали про запахи —

дерев'яних церков, старих цвинтарів, дощових потоків? І вже тим більше нічого не могли вони знати про пані Рому Воронич, про те, як вона курить у ліжку, або шукає в темряві шлях до лазнички, натикаючись на стільці, або просто дихає поруч, або вимикає всі світла, роздягаючись, бо, подібно до всіх жінок у своєму віці, вже починає трохи соромитися власного тіла.

Тому Карл-Йозеф Цумбруннен навіть не збирався виконувати *рекомендації* західних урядів. Винагорода за таку постійність у вподобаннях знайшла його з рішучою недвозначністю будь-якого чуда: минулого року його розшукав один із чільних редакторів велетенського престижного видавництва, що однаковою мірою спеціалізувалося на сучасному фотомистецтві, мультимедіях та документальній фотографії, і замовив йому альбом карпатських ландшафтів під умовною назвою «Батьківщина мазохізму». Популярна останніми роками лінія мазохознавчої та мазоходослідницької культурології мала знайти свій розвиток у *мертвій*, чи радше *зівалтованій* натурі знищених пейзажів; редактора передусім цікавило поєднання спотвореної природи з *індастріалом*, а оскільки там, на Сході, індастріал гинув так само катастрофічно, як і природа, то йшлося вже про руїни у квадраті. «Розумієш, – казав редактор, – нас цікавлять усі ці порослі тернюччям цистерни і труби, береги отруєних річок, мертві терикони і так далі. Польща? Словаччина? Румунія?». «Якщо вам важливий контекст Мазоха, то Україна», – з якомога байдужішими інтонаціями в голосі відповів Карл-Йозеф, адже, як усі на світі стріляні горобці, пам'ятав про необхідність продатися незадешево. «О, то Мазох не з Польщі? – скинув проколеною кульчиком бровою редактор. – Перепрошую, ми в Дюсельдорфі часом не надто орієнтуємось у ваших австрійських справах», – додав він, чухаючи вогненно-фіолетового ірокеза. Сума авансу дозволяла Карлові-Йозефові станцювати переможний чардаш ведмеда рівно через годину, вже посеред власного, тіснуватого для переможних танців, помешкання на Пратерштерні.

Таким чином, у наступному зі своїх тогорічних листів Карл-Йозеф Цумбруннен мав деякі підстави написати: «Уся світова таємничість полягає в нашому небажанні приймати речі такими, які вони є. Проте насправді існує тільки один порядок речей. Тому ми так боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін. Я не вмію чинити цьому опору, але з усієї сили вдаю, що чиню його».

2

Тепер настає пора явити їх усіх. В одній з відомих мені книжок подібне місце називається «Прихід героїв». Утім, не знаю, чи таких уже й героїв. І чи такий вже це *прихід*.

Але для початку слід цілком виразно, з висоти пташиного лету, побачити залізничну станційку в горах – з тих, які своїми неодноразово і безглуздо змінюваними фасадами все ж натякають на часи віденського модерну. Хтось розповідав, начебто Богуміл Грабал свого часу висловився приблизно так, що міг би жити всюди, де є залізничні станції габсбурзького дизайну. Отже, Богуміл Грабал міг би жити й тут.

У зв'язку з чим ідемо на різке зниження.

Таким чином, маємо критий старою, місцями поздираною черепицею дах, невисоку вежу з навіки зупиненим годинником, у поржавілих механізмах якого завелася ціла родина зозуль, чи то пак, ворон, з якими, власне, й римується перон, вузька, вимощена пощербленою жовтавою плиткою смуга з кількома нефункціональними ліхтарями, колись газовими. Також мусить бути тріснутий вітраж із насичено-синіми декадентськими ірисами й першими весняними мухами на ірисових довгастих листках, почекальня з двома-трьома розписаними ножем і битим склом дерев'яними лавками (*ДМБ-84, ПТУ-18, Алёна Пізда, Мурманск-95, САЇД КАЗЁЛ І ПОЦ, Анжела + Помідор = LOVE*), чорна чавунна піч на випадок зимової облоги снігами, лаконічний розклад руху потягів, точніше, потяга, бо він один, над переважно зачиненим віконцем каси. Віконце відчиняється двічі на добу – о сьомій п'ятнадцять вечора та четвертій нуль три ранку, коли, побрязкуючи либонь так само ще габсбурзько-грабалівськими ключами, з хати на сусідній горі спускається мала сухорлява жіночка в хустині і – на цю пору року – гумаках. Вона приходить, аби продавати свої старовинні квитки, ці коричневі твердо-картонні малі прямокутники, перепустки в якесь навколовокзальне дитинство. Хоча квитків у неї майже ніхто не купує.

Щось іще? Так, звичайно: рельєфні серп і молот над дверима з перону до почекальні і напівзірвана реклама «Слухайся своєї спраги» де-небудь.

Потяг є тільки один, і ввечері, десь о сьомій тридцять три, він повинен прибувати, як тут кажуть, *знизу* – тобто з рівнин. Його зупинка згідно з розкладом повинна тривати дві хвилини, але переважно триває довше у зв'язку з тим, що за цей час із нього мусять вивантажити від п'яти до семи лотків хліба. Наприкінці квітня – а ми потрапили саме на цю пору – о пів на восьму вечора ще ясно, але потяг прибуде лиш коли добряче стемніє. Справа в тому, що до жіночки у віконечку не так давно потелефонували про його майже двогодинне спізнання, оскільки на перегоні між станціями Дупа Середня і Дупа Верхня *на путях* лежала корова (чорний ніби смола *смольний* ебонітовий апарат, а також далека від досконалості диспетчерова дикція все ж залишають сумніви, чи справді *корова (колода? колона? корона?)*). Це однак не має значення, важливий сам факт двогодинного запізнення потяга. З нього випливає, що жіночка може знову зачинити касу і повернутися до хатніх обов'язків на сусідній, поки що неягідній горі, а їздовий у кролячій шапці й турецькому светрі – випустити карого Здохляка у свіжу пристанційну траву й собі залягти на розписаній лаві в очікуванні щоденних п'яти лотків хліба (риби не буде).

Минає ще з чверть години майже цілковитої тиші, і з боку шосе виникає рев автомобіля, який, несамовито підстрибуючи на вибоїнах і каменях останнього перед станцією неасфальтованого відтинка, врешті кінематографічно гальмує на малесенькій площі перед головним входом. Це якийсь джипоїд, або щось наче міні-вен, щось японське, американське, сингапурське, якесь таке сафарі, вестерн, екшн і фікшн, словом, машина марки *іномарка*, але при цьому, судячи з реву, не виключено, що з кразівським військовим двигуном. Вибігає водій (великі вуха, міцна потилиця, чорна шкіра – ні, не мурин, а куртка!), стрімко перетинає поче-

кальню, ногою відкриває двері на перон, розглядається на всю навколишню велику порожнечу, копає ногою ліхтарний стовп, ніби насправді він шибеничний, зопалу плює, знімає з пояса *мобільняк*, але перш ніж набрати номер, зауважує неподалік від перону незапряжену фіру, а тоді й пущеного на вільну пашу Здохляка, отже, доволі слушно вирішує метнутися знову до по-чекальні. Там, вочевидь, у нього відбуваються перемовини з нецеремонно розштурханим їздовим, після чого він, виразно заспокоєний, зовсім повагом вивалює на перон, де присідає навпочіпки і закурює. Або повертається до джипоїда, все-таки набираючи телефонний номер. Або вмикає в кабіні музику (запитання до наших радіослухачів: яку музику він може, курва, слухати?) і відкидає назад спинку сидіння, або заплющує очі.

Так минає ще дві години, упродовж яких ми маємо змогу зайнятися власними справами.

Тепер уже справді він – прихід, чи краще сказати, *приїзд героїв*. Це стається щойно перед десятою: розрізувана прожектором локомотива станційна пільма, дедалі сповільнюючий стукіт коліс, вищання і скрегіт, і тяжке здригання вагонів, так. Не будемо стежити за тим, як виладовується хліб і як запухлий зі сну їздовий зі словами «щяслево, Маша!» востаннє ляскає по безформній задниці вагонну тітку з хімічним олівцем і накладною в руці, *накладну вагонну тітку*.

Для нас куди важливіше звернути увагу на *вихід героїв* з потягу. При цьому запам'ятаємо, що їх аж вісім, і з одного вагону їх з'являється четверо, з іншого – троє, ще з іншого – один. Співвідношення за статями у першому випадку становить два до двох, у другому один до двох, у третьому – один до нуля, таким чином, маємо чотири особи сильної і стільки ж прекрасної статі. Усі вони (а не тільки якась одна), спотикаючись у темряві об рейки і шпали, все-таки прибиваються до вузького перону, після чого потяг дає, наприклад, гудок і рушає далі, і вони залишаються самі серед гір, темряви, на малій станції десь поміж Галичиною і Трансільванією, проте аж ніяк не Пенсильванією. Вони трохи розгублені і не всі між собою знаються, але, вочевидь, уже підозрюють, що варто б одне з одним заговорити, бо всіх їх скликано у цю ніч з якоюсь єдиною великою метою, раз і на все життя, і ця ніч настане, і вона змінить їхні життя, бо тільки цієї ночі з кожним із них відбудеться щось – о ні, перепрошую, це з мене раптом поперли «Рекреації», таким чином, пишемо ще раз і спочатку: бо всіх їх привезено до *одного й того самого місця*.

Затримку з налагодженням стосунків ліквідує поява чорношкірого водія, і все товариство, тим самим ланцюжком, по одному, у тій самій послідовності, рушає за ним через почекальню на пристанційну площу, де починає безладно і схвильовано, дурнувато штовхаючись і наступаючи одне одному на п'яти, пакуватись у замалим не броньований джипоїд, на якому за час нашої відсутності з'явився щит із написом «Благодійна Програма ГЕРОІ БІЗНЕСУ – ГЕРОЯМ КУЛЬТУРИ», хоч вони його й не бачать у темряві, але для нас це важливо, оскільки ми знаходимо підтвердження тому, що вони таки *герої* й це таки *прихід*.

Урешті вони розсідаються по місцях, і гіпотетичний «форд-аеростар», нещадно заревівши усім своїм кразівським чи навіть квазікразівським мотором, пускається вперед, точніше, геть від станції, не оминаючи жодної з можливих вибоїн ніже того каменя. Невідомо чому – чи то від незвичних обставин, чи то від темряви у салоні, чи від водія з великими вухами, чи від його, курва, музики – усі надовго й незручно замовкають, що дає мені змогу зробити павзу і вигадати для них усіх якийсь цікавіший спосіб транспортації.

Безумовно, я на сто відсотків згоден із тим проникливим закидом, що принаймні у двох третинах моїх дотеперішніх романів героїв кудись *привозять*. Попередніх разів мені вже вдавалося замовляти для них потяги, автобус марки «Ікарус», знаково-символічний «крайслер імперіал», а також – вершина фантазмів! – інфернальну й напівлетючу капсулу «ман-

тикори», здизайновану чи не в підземних конструкторських бюро Вельзевула і випробувану на залитих вогнем полігонах, під градом каменів, сіркою й нечистотами.

Таким чином, я ще залишаю за собою можливість корабля, хай він пливе куди-небудь за океан, тільки не тут і не зараз.

Бо зараз водій так безладно описаного мною джипоїда, й десяти кілометрів не провівши уздовж нічного шосе, маючи зліва небезпечно навислі кам'яністі схили, а справа внизу Річку, без попередження завертає таки праворуч униз (героями підкидає, наче трупами в мішках) і, без роздумів подолавши згадану вже Річку впоперек її течії, вискакує на розгужу лісову дорогу, що нею несеться все агресивніше (а що йому залишається?), розсікаючи вище описаним щитом на даху всіляке лісове гілляччя і палюччя, а фарами прочісуючи сумнівний шлях на кількасот метрів уперед. І все ж ця їзда в неєзнаємоє не може тривати вічно – адже я вже знайшов спосіб, точніше, засіб – і хай це буде гелікоптер!

І тепер уже авто гальмує на якійсь місячній (себто залитій вилізлим з-за хмари де-де місяцем, себто місячним анемічним світінням) анемоновій галявині, і там справді здригається в нетерпеливому очікуванні до нестями заведений гелікоптер, велетень-важкоговик, бойовий ветеран, найбезпосереднішим чином історично причетний до десанту, штурмових операцій з повітря, каральної авіації, національної безпеки і оборони, державних переворотів, знищення власних військовополонених і захисту довкілля. Тож офіцерського покрою пілот у навушниках допомагає з багажем, тим часом як водій передоручає йому всіх вісьмох згідно зі списком і навіть не дзявкнувши якогось «надобраніч», рве з місця своїм «кразом аеростаром», розкидаючи навсібіч груддя багнюки з-під розпашілих шин.

Аж тоді вони підносяться вгору, вібруючими задами прикипаючи до жорстких солдатських сидінь і думаючи про такі речі, як парашути, пропелери, пелерини, паперові пакети для п(б)лювання та ще багато чого іншого на «п»...

Усередині гелікоптера теж не надто порозмовляєш, а загальна ситуація робиться ще дурнуватішою через те, що вони необачно посідали одні навпроти одних (четверо проти чотирьох) і тепер їм залишається дивитися вбік, униз або вертіти головами, вдаючи зацікавленість невибагливим інтер'єром.

Артур Пепа, літератор зі Львова, знайшов наймудріший з виходів, сягнувши по куплені ще в потязі в якогось дефективного типа газети, що з них одна вузькорегіональна («Експрес»), одна вузькопартійна («Шлях Аріїв») й одна російськомовна («Все Цвета Радуги»). Остання виявляється газетою для геїв та лесбіянок, тож, переглянувши фотознімки, Пепа зітхає і відкладає її подалі, зосередивши увагу на перших двох, знічев'я вже прочитаних у потязі. Тому тепер він змушений уже не так читати, як удавати, ніби читає. Отже, він усотековзає оком традиційно крикливими заголовками «Експесу» (ПОЖЕЖНИКИ ЯК ЗАВЖДИ НЕ ВСТИГЛИ! БЕНЗИН ЩЕ ПОДОРОЖЧАЄ, ЗАТЕ ГРИВНЯ ПОЇДЕ ВНИЗ! СІМНАДЦЯТИЛІТНЯ ВНУЧКА ЗАКОЛОЛА ШПРИЦОМ ВЕТЕРАНА ВІЙНИ І ПРАЦІ! САМОГОННА ТРАГЕДІЯ НЕ НАВЧИЛА НІЧОМУ! ПРИБУЛЬЦІ ЗАБРАЛИ В КОСМОС НЕ ТІЛЬКИ РОДИНУ БАРАНЮКІВ!), відзначає подумки, що з усього цього складається незлий вірш, перегортає сторінку «Культура» з неосяжним інтерв'ю якогось лавреата Шевченківської премії «Я ЗАВЖДИ КАЗАВ НАРОДОВІ ЛИШЕ ПРАВДУ» і врешті повертається до півсторінкової реклами, котра здається йому справді дотепною:

Шо ЙО – то ЙО: «Гурт»!

Фірма «ГУРТ» -

найкращі ЙОГУРТИ з карпатських полонин

Тоді він береться за «Шлях Аріїв», деякий час вивчає не цілком зрозуміле мотто «Сила Нації – в Її Майбутньому!» і, перебігши байдужим оком найбільш показні заголовки «Національно-визвольна революція проти злочинного режиму неминуча» та «Ветерани УПА Чортотпільщини підтримують діючого Президента», поринає у неспішне дочитування вміщеної на передостанній сторінці статті «Що мусить знати кожна Українка, щоби не зайти в небажаний тяж» – якраз від слів «Копуляції в час місячного циклю аж ніяк не є стовідсотковою гарантією щодо...» – і далі за текстом.

Праворуч від нього сидить Коля, тепер уже вісімнадцятирічна дівчина в настільки короткій спідничці, що хочеться запитати, якими прокладками вона користується. Її повне ім'я (хоч вона його й ненавидить) – Коломея. Артурові Пепі вона вважається дочкою, але насправді є його падчерицею. Вона вже встигла трохи попускати очима бісики якомусь рудому й волохатому гоблінові (це так вона про нього подумала) навпроти, кілька разів, як у фільмах, еротично обвести губи кінчиком язика й так само кілька разів перезакинути ногу на ногу. Гоблін виявився не тільки рудим і волохатим, але й, наче дівич, сором'язливим, тому щоразу то опускав, то відводив погляд, аж поки так само не вдався до якоїсь книжки з малюнками, внаслідок чого Коля збайдужіла і тепер позіхає.

Праворуч від неї сидить пані Рома Воронич, її мама, цікава жінка того віку, що розцінюється як *перебування з кращого боку від сороківки*. Пані Рома, дружина Артура Пепі, трохи зле почувається – їй ніколи не подобалося літати, навіть у ті часи, коли Аерофлот переживав свій розквіт, а схожі на Надю Курченко стюардеси ненастанно подавали упокоєним пасажирам м'ятні цукерки та мінеральну воду. У ті часи їй було навіть менше, ніж зараз Колі (та що там – Коля вже доросла дівчина!), й вона літала з батьками до Києва, Симферополя та Ленінграда. Чому зараз їй про це думається, вона не знає, можливо, нагадала про себе загнана у підсвідоме психологічна травма від розбитого на трапі до котрогось із тих літаків коліна. Пані Рома іноді працює перекладачкою на всіляких постфройдівських конференціях у товаристві «Дунайський клуб», таким чином, вона дещо знає про ці речі. Але зараз її нудить.

Завершує цей ряд громадянин Австрійської Республіки Карл-Йозеф Цумбруннен, дещо молодший на вигляд від Артура Пепі, хоча, згідно з паспортними даними, навпаки. Карл-Йозеф, мабуть, єдиний у товаристві, хто загалом тішиться ситуації, в якій майже неможливо порозмовляти. Він страшенно зле розуміє українську, дещо краще в нього з російською, але говорити він не може фактично жодною. Тому в незнайомих або напівзнайомих оточеннях він воліє мовчати. Йому належить інша мова, точніше, інший орган мовлення – його фотокамера, котру він і зараз не віддаляє від себе, любовно покладаючи на коліна. До того ж, у нього страшенно пітніють окуляри й він майже не здатний бачити людей, що сидять навпроти.

А навпроти сидять дві цілком однакові *дівахи*, чи то пак, *дівчонки* або, краще сказати, *тьолкі*. Так, я сказав *однакові*, хоч одна з них фарбована брунетка, інша – така ж блондинка. Ні, їхня однаковість – аж ніяк не близнючого роду, вони насправді різні, та все ж

однакові. Ця однаковість із тих, що робить фактично нерозрізнюваними всіх на світі поп-зірок, сучок, модельок, старшокласниць, петеушниць, словом, усіх наших *сучасниць*, бо її, цю однаковість, створили для них усіх телевізія, журнальні обкладинки й *наш радянський спосіб життя*. Звати їх Ліля і Марлена (не подумайте, що Лада і Марена), хоч у дійсності Светка і Маріна. Зараз (але хіба тільки зараз?) вони однаково ні про що не думають – з тією, однак, відмінністю, що коли у Лілі всередині цілковита тиша, привалена ззовні ревом мотору, то в Марлени все ж крутиться десь у підкірці *ветер с моря дул, ветер с моря дул, ветер с моря дул*.

Ліворуч від них перебуває вже згадуваний нами рудий волохатий дядько з неприховано артистичною зовнішністю (*грубий светр, який перед тим належав відомій авангардовій акторці німецького молодіжного театру, сорочка, ношена курдським борцем за державність власного народу і одночасно студентом Львівського університету, абсурдні штани* якогось чи не мальтійського походження, кульчик у вусі – далі ви все знаєте), отже, це чимраз популярніший (але де і серед кого?) кліпмейкер та теледизайнер, звати якого чи то Ярема, чи то Яромир (не розбереш, бо він завжди представляється Ярчиком), а прізвище – Волшебник, що дає підстави всьому *тусонові* кликати його Волшебнером, у той час як *нетусонові* – підозрювати, що він насправді Валшебнік і пильно приглядатися до форми носа та дещо балухатих очей. Останні він рішуче і, як йому самому здається, зневажливо, відвів убік від подурному відвертих загравань худезної, наче велосипед, *макрацьолкі* навпроти і, наслідуючи приклад знайомого з газетних фоток *письменника* поруч з нею (як його там – Біба, Буба?), заглибився в кольорову єговістську брошуру «Зроби Себе Гідним Спасіння», куплену в тому ж потязі у того ж дефективного типа. А взагалі він буде знімати кліп. Це буде кліп з Лілею та Марленою.

І нарешті ще один, заключний об'єкт – досить приземкуватий і вельми опецькуватий добродій, саме так, *добродій* – один із тих, які наче створені під це окреслення. Виразно академічна повнота і шляхетна округлість постави вказують на приналежність до професорсько-викладацького людського гатунку, але не у спрофанованому так званою *вищою школою* варіанті обмеженого кар'єриста-цербера, погонича студентів і – чого вже там? – безнадійного хабарника, а того класичного – віденсько-варшавський стиль – професора в третій генерації, знавця мертвих мов і міжвоєнних анекдотів, пов'язаного швидше за все з якимось католицьким навчальним закладом або таємним науковим товариством. Це професор Доктор (бувають і такі прізвища в Галичині!), дослідник алхімії слова, антоничезнавець, хоч сам і стверджує, що радше антоничіанець. З доброзичливо-приятною усмішечкою на вузьких старечих губах він час до часу втуплюється у кого-небудь з присутніх, ніби вишукуючи з-поміж них фізіономічно найвідповіднішого слухача (слухачку?) для вже готової злетіти з вуст блискучої вступної лекції з ліричними відступами та інтонаційними перепадами: «Постать Богдана-Ігоря Антонича (1909–1937), поета, критика і есеїста, перекладача, багатообіцяючого прозаїка, без сумніву, є однією з ключових в українській літературі нового часу. Поява Антонича на початку тридцятих років у самому сердохресті українського літературного життя була настільки ж бажаною, наскільки й несподіваною. За дивними і ніколи не прогнозованими сплетіннями особистої долі, історичних обставин і пов'язаних з останніми аберацій суспільного сприймання, Антонич може вважатися поетом, надовго викреслюваним з нашої пам'яті. У той же час його прижиттєва ситуація була радше сприятливою. 1928 року різнобічно обдарований юнак, виходець із лемківської глушини, де народився і провів дитинство у священничій родині, переїздить до Львова – безперечного суспільного й духовного центру Галичини, вступає там до університету. Практично відразу ж звертає на себе увагу викладачів і товаришів по навчанню, демонструючи неабиякі здібності і високу працьовитість. Уже в студентські роки дебютує в періодичних виданнях як літератор, більше того – у двадцятидвохрічному віці стає автором власної оригінальної збірки поезій «Привітання

життя» (1931). По закінченні університету (1933, філософський факультет, відділення слов'янської філології) отримує відразу декілька пов'язаних із успіхами в навчанні пропозицій, серед яких – стажування за державний кошт у болгарській столиці. Проте Антонич обирає шлях вільного літератора. Вільного – в усіх аспектах цього непростого поняття. Бо як тільки починаємо згадувати Богдана-Ігоря Антонича, з неминучістю відчуваємо владне і захопливе вторгнення таємниці, загадки, містерії. Проживши менше, ніж двадцять вісім років, поет відійшов до *кращого зі світів*, лишивши нам чимало запитань, або – так, здається, точніше – відчуття насиченого заледве чи не субтропічними випарами простору для припущень і домислів. Українське літературознавство відносно мало уваги приділило проблемі Антонича й інакшості чи, скажімо, Антонича як *інакшого*, сконцентрувавши зусилля якраз на протилежному. Далі я спробую оголити цю *інакшість* хоча б частково, обмеживши її поняттям *екзотичного*, і довести присутність у цьому *екзотичному* самого Антонича».

Але далі оголювати Антоничеву інакшість професорові не вдається, тому що непередбачуваний політ закінчується – скільки це тривало, чверть години? – отже, гелікоптер сідає, висота одна тисяча вісімсот сімдесят шість, перехід субальпійської зони в альпійську, альпійської в тибетську, а тибетської в гімалайську, й тому – ялівець і жереп, і поїджені вітром камені, бо вітер тут завжди і звідусіль, і місяць знову ховається за рвану летючу хмару, і потім вискакує з-поза неї, щоб тут-таки знову сховатися за наступну, і треба це бачити: провалюючись у посірілий і твердий на дотик сніг, вони по одному тягнуться схилом полонини вгору, ковтаючи вітер укупі з мінливими місячними відблисками, проваджені офіцерського покрою пілотом назустріч електричним спалахам і захлинанню псів.

Ви чули, як гавкають бультер'ери? Я чув, як гавкають ротвейлери, часом пітбулі. Але я не певен, чи бультер'ери взагалі гавкають. Гарчання – так, це їхнє, але гавкіт? І взагалі – навіщо мені там бультер'ери, навіщо ці натяки, ці стереотипи? Ніяких псів там не було, включно з карпатськими пастушими. А отже – і захлинання не було ніякого.

Але були електричні спалахи, світлові сигнали – що йо, то йо. Був високогірний пансіонат, куди врешті притарабанились усі восьмеро так званих героїв і де вони нерішуче чекають посеред залитої теплим світінням веранди. А якщо не веранди? Якщо вітальні чи, наприклад, камінної зали з оленячими рогами і кабанячими головами на стінах? І як мені не забути про небачених розмірів, чи не на всю підлогу, шкуру ведмедя?

І як мені врешті явити дев'ятого, Варцабича? Може, у вигляді величезної візитної картки, картки-бігборду, на якій уже зі ста метрів виразно прочитується:

Pan VARTSABYCH, Ylko, Jr., Owner,

а на звороті:

ВАРЦАБИЧ Илько Илькович, Власник

І нехай на тій картці
оживе все знайоме до болю:
і валюта, і нафта,
і кров, і, як рима – любов?

І тоді постане все як є, ціла імперія з усіма складниками та чинниками: мережа бензозаправок, мережа пансіонатів і *лісничівок*, мережа обмінних пунктів «Маржина», фірма «Гурт» з її екологічно-йогівськими йогуртами, спиртова фірма «Чемергес» з її бальзамами вічної молодості, екстрактами вічної радості та зубними еліксирами, дві-три звіроферми з

тимчасово живою пушниною, два десятки базарів, речових і продуктових, усі *під кришею*, тобто криті, ще одна ферма, але зі страусами, далі вже дрібниці – якісь колиби, шашличні, вареничні, більярдні, громадські туалети, кіоски з минулорічним трансільванським пивом і снікерсами, а також спонсорування конкурсів краси і нічних клубів за інтересами, роздрібна торгівля у приміських потягах, розбій на дорогах, мережа жебраків у трьох райцентрах, колишні цехи – меблевий та озокеритний, нині пакувальні, три з половиною кілометри глухого залізничного відгалуження, трохи газопроводу, підземні сховища газу, ракетні шахти, грибні та ягідні ділянки лісу, річкове каміння, звалище автомобільних решток...

(Але все це лише так, про людське око, бо насправді слід пам'ятати про *вільну економічну зону* і гру без правил, отже, про нескінченні каравани якихось ніде не зареєстрованих TIR-ів, а також про нічні лісовози й цементовози, про ненастанне стугоніння заплomboваних ешелонів, про метафізичні локомотивні гудки на прикордонних товарних станціях, про червоні й зелені очі семафорів, про вічний неспокій і транзит в єдиному напрямку – на південний захід, на Трансільванію, бо ми, хоч і перебуваємо майже в *центрі Європи*, однак усе в нас чомусь упирається винятково в Трансільванію, звідусіль нам світить лише вона, Трансільванія, ну хіба що іноді *зогнила Варшава*, а так переважно Трансільванія – і на цьому край, але він, Варцабич Илько, Власник, уже давно зумів подолати наслідки такої географічної безвиході й сягнути фінансово інших, казковіших, територій – і Кексгольму, і Гельголанду, і Страшних Соломонових островів. Хоч особисто я не вірю в цих нелегальних бангладешців, десяток-другий з яких задихнувся під свіжо настеленою підлогою рефрижиратора, тут уже злі язики загинають).

Ну так, ані слова більше.

(Хоч можна ще заікнутися про цілком інакший, дивно-езотеричний бізнес: про цвітіння папороті, збирання метеоритних уламків, виловлювання привидів і відмивання крові зі старовинних коштовностей. Адже існує дві рівноправні версії блискавичного Илькового сходження до майнових і фінансових вершин. Згідно з однією, він, тоді ще *грязь із-под ногтей*, своєчасно зіграв на інфляції і, вклавши свої перші п'ятдесят срібняків у деренчливу пакистанську стереосистему, відкрив платну дискотеку в Чортополі. Згідно з другою, він, генеалогічно єдиний безпосередній нащадок впливового опришківського роду, сподобився бути посвяченим у таємницю місцезнаходження найбільшого в Східних Карпатах скарбу, що з нього й черпає повними жменями, не відмовляючи собі та своїй країні ані в чому).

То як мені тепер явити його, після всього сказаного, як він повинен урешті вийти до своїх гостей – цей *жлоб, рагуль, бультер'єр, мордоворот, жуужик*, увесь в ланцюгах і телефонах? З цими товстими короткими пальцями, з лисою довбешкою, шкіряною потилицею й *немеряним задом*? І що, хай меле всілякі дурниці на кшталт привітання, хай несе всіляку меніппову трахомудію, чи ще ліпше: хай прочитає все це з папірця, смішно спотикаючись на знаках і літерах – про героїв бізнесу, героїв культури, *барабани Страдіварі, фуйо-муйо*, хай перейде з усіма на ти, хай фамільярно назове всіх *мужиків* (з міжвоєнним професором Доктором включно) *братанами*, а всіх *пацанок* просто ніяк, ну *чіста ваще*, не називає? Але тоді це не він, це не мій герой.

Чи, можливо, хай прикинеться мажором і комсюком, громадянськи активним і вічно моложавим, з волоссям на проділ і збитою набакир краваткою, хай засліпить усіх своїм провінційним лоском, хай засмітить ефір нестерпними для нормального людського вуха формулюваннями на зразок *шановні діячі культури, дорогі друзі, в цю непросту для нашої молододі державності економічну хвилину... ми, вітчизняні підприємці-товаровиробники... зігріємо вас теплом турботи... карпатської гостинності... сибірського довголіття... творчої наснаги... припадайте до джерел... з роси і з води... фуйо-муйо... ванна і туалет... сніданки й обіди... многая літа?...*

Але й це не він, перепрошую.

Насправді слід було би піти від *інакшого* – і хай він виявиться якимось блідим до прозорості хворобливим підлітком, окуляриком з комплексами шкільного відмінника-вундеркінда, злим комп'ютерним генієм, віртуозом-гакером, астматиком в інвалідному кріслі-каталці, забризканим зеленою слиною маньяком-винахідником чи злим цирковим ліліпутом з бородою по коліна! Або хай виявиться жінкою, дамою, хвойдою, відьмою, старезною гачкодзьобою курвою, що здатна перетворюватись у дивно-звабливу панночку, а та у вовчицю, ворону, змію, мрію?

Варіантів є безліч, однак нічого цього не буде, бо Варцабич Ілько, власник і спонсор, не вийде, не з'явиться, не ошчасливить, і тоді, так само незручно попереминавшись на веранді, чи то пак у вітальні, а може, й у камінній залі, вся вісімка врешті розлізеться по відведених їм поверхах і кімнатах, лишивши назавтра процедуру знайомлення, зближення та всілякі топографічні виправи.

3

Будинок, до якого всіх їх занесло цієї ночі, від недавнього часу носив назву «Корчма «На Місяці» – саме так, з асиметричними лапками посередині, це писалося. Звичайно, тут не могло обійтися без передісторії, а навіть і цілих трьох передісторій, кожна з яких вимагає особливої пильності.

Усе починається безнадійно спазматичною атакою сірих і завошивлених піхотинців, що їм наказано будь-що-будь скинути супротивника з хребта і захопити контроль над стратегічно важливою полониною Дзиндзул. Це, здається, 1915 рік, і кожна розроблена у верхах бойова операція має відчутний присмак авантюризму та безпорадності. Саме тому майже всі вони гинуть на підступах до ворожих позицій, методично розстрілювані згори шрапнеллю, а їхні тіла безглуздо котяться полонинськими схилами вниз. Саме там, у липкій від крові траві, лежить, уже провалюючись у коридори темряви і зле позіхаючи, один із них – сіроокий доброволець з незакінченою університетською освітою. Його останнім атеїстичним видінням у дедалі скляніючих очах є, крім подертого на шматки неба, постать Ангела Циклонів – того, що зганяє до купи і знову розганяє хмари над цим проклятим місцем. Сіроокий піхотинець, щоправда, вже не бачить, запавши у пустку, як ця зіткана з ефіру постать урешті схиляється над ним.

Минає лише десяток років – і майже все повторюється: лежачи горілиць у тій самій переповненій старими гільзами траві, молоде світило варшавської метеорологічної школи дивиться, як і тоді, в розірвані небеса, аж поки та сама ангельська долоня не закриває ті самі сірого кольору очі. Уві сні він бачить свою мету.

Ніколи не приходьте туди, де ви одного разу вмирили.

Наступні роки пролітають під знаком боротьби за втілення. Безконечні засідання вечних рад, полум'яні доповіді та рапорти, переїзди з конференції на конференцію, звернення до академіків, виснажливі перегляди кошторису, збирання підписів під рекомендаційними листами зі Стокгольма, Парижа й Лондона і насамкінець – конфіденційна авдієнція в надзвичайно високопоставленого державного мужа. Усе це так чи інакше спричинилося до остаточного позитивного рішення; таким чином, однієї з весен справді почалася будова, дерево, камінь і метал возили до підніжжя спеціально збудованим і пущеним від колії через ліс залізничним відгалуженням, проте на останньому етапі, коли схил робився надто стрімким, залишалися вже тільки *гуцулики*, фантастична тяглова сила, до смерті витривалі й невибагливі конячки, що ними все необхідне, як і все зайве, достачалось аж на хребет. Безумовним порядком кошторису була сміховинно дешева робоча сила: тутешні чоловіки продавалися так само безрозсудливо і легко, як продаватимуться їхні нащадки на східноєвропейських ринках через сім десятків років. Отже, ціною ненастанно ляскучих батогів, гранично напнутих жил і кількох принагідних смертей від травматизму та горілки, а також безлічі будівельних махінацій і трьох-чотирьох авантурних компромісів, усе врешті здійснилося: зали і кімнати, кабінети, півкругла вежа зі спостережними пунктами, лабораторії, радіовузол, автономна електростанція та опалювальна система з гарячою водою у ваннах, пральнях і душових, а далі вже й зовсім *омріяне*: бібліотека, танцювальний салон з грамофонами й музичними автоматами, більярдна, зимовий сад філодендронів, кіноклуб і маленька картинна галерея з непоганими копіями пізньоромантичних альпійських пейзажів. Усе разом називалося метеостанцією – і саме сюди в'їхав на початку певного літа той самий сіроокий ентузіаст, а слідом за ним і вся безвідмовна залага спостерігачів за циклонами. Не обійшлося без дружин, дітей та кількох служниць. Життя на хребті мусило здаватися нормальним, нічим не відрізняючись від варшавського, краківського чи навіть і львівського.

Проте життя на хребті виявилось передусім вітряним і не один з них позбувся віднесеного у за межні трансильванські безодні капелюха, прогулюючись колишньою військовою дорогою. Цікаво, що лише їхньому молодому шефові вдавалося час від часу підбирати ті самі гільзи, поржавілі шоломи і прострелені напівзітлілі кашкети – він, що називається, знав місця. Його дружина натомість була неперевершеною у збиранні квітів і лікарських рослин, тож усе це згодом накопичувалося в численних гербаріях. Тут іще можна приплести щонедільну ідилію з двійком голосних дітей та служницею, котра ледве встигала добігати слідом за всіма, несучи спеціального пікнікового кошика з молоком і бісквітами, але я не певен, чи в них уже були діти. Зате я певен в іншому: їх мусили супроводити пташині крики, щоразу відношувані, як і капелюхи чи зірвані жіночі хустки й шалики, все туди ж – у трансильванському напрямі.

Зрештою, чи крики були тільки пташиними?

Я так само певен, що того першого літа він був цілком щасливий – жити на одній зі світових вершин, бачити, якою насправді велетенською буває ця країна – гори, спостерігати за небом і пересуванням туманів, провадити деталізовані записи й розрахунки, слухати, як накочують громи, як хмарні масиви набрякають градом, передбачати, як упродовж одного й того ж серпневого дня погода зміниться вісім разів і всі чотири пори року являть себе в дещо плутаному порядку: літо, зима, осінь, весна. Це було і виконанням обов'язку, і втіленням помисленого, і здійсненням сну водночас. Чи не забагато як на одного піхотинця?

Тим часом уже на початку наступної весни довелося виконувати деякі не відбиті у кошторисах домовленості. Адже здійснення настільки дорогих сновидінь не могло б відбутися без суттєвої підтримки котрогось із наймогутніших світових партнерів, про що, власне, і йшлося майже прямим текстом під час тієї конфіденційної зустрічі сіроокого ідеаліста з високим державним діячем. Незадовго після неї місцевість було неофіційно відвідано цілком відповідальним *представником уряду Об'єднаного Королівства* (далі – ПУОК) у супроводі кількох непогано як на квітень засмаглих експертів. Через тиждень, повечерявши на певній захований від сторонніх поглядів чортопільській віллі, лискучий ПУОК вкотре занури в кінчик сигари у келих із коньяком і зробивши останню павзу на пахке димопускання, сказав до завмерлих у трепеті варшавських стратегів щось на кшталт *Well, you have convinced me, gentlemen*¹, після чого підписав усі відповідні протоколи.

Таким чином, уже до літа наївне товариство синоптиків було не те щоби брутально, але досить владно посунуло набік у своїй високогірній резиденції. Приміщень зробилось удвічі менше, а мешканців удвічі більше, причому ці нові мешканці принесли зі собою не тільки модерніше радіоустаткування, тренажери, безліч сейфів, замків, учбових макетів, боєприпасів та інакших книжок (переважно підручників з шифрування й російської мови, яку вони цілком щиро вважали мовою місцевих *Ruthenians*) – вони принесли також дещо інше, що можна було б назвати *атмосферою*. То був передусім неспокій, задушлива конспіративна резонність, що легко переходила у наказову знервованість. Усю залогоу вкупі з челяддю було відразу змушено до підписання певних імперативних зобов'язань. Потім відбувся достатньо суворий поділ територій, унаслідок якого метеостанція позбулася кількох ключових функціональних вузлів, з вежею включно. На своїх ранкових пробіжках уздовж хребта вони скандували якісь нерозбірливі войовничі гасла, а половину танцювального салону забрали під гімнастичний клас. Робилось ясно як Божий день, що світ рухається до чогось дуже поганого і в ньому щохвилини можуть початися всілякі жахи.

Відчуття того, як усе невблаганно посипалося кудись до дідька, не відразу опанувало генієм метеорології. До певного дня він намагався силоміць приборкати власне розчарування і знайти якийсь оптимальний *modus vivendi* щодо цього неминучого зла. Іноді йому

¹ Ну, ви мене переконали, панове (англ.).

навіть подобалося розпити на дозвіллі з начальником нових співмешканців плящину-другу і повправлятися в англійській (з усіх трьох західних мов він, як колишній підданець Габсбургів, найгірше знав саме цю). Чи, скажімо, зіграти з ним у шахи – сили гравців були приблизно рівними. Крім того, як йому здавалося, циклони і вітри залишалися такими ж, і зірки так само продиралися з-поза хмар на рухомому нічному небі, і пташині крики так само неприкаяно носилися в навколишньому цупкому повітрі.

Але одного дня його було просто приголомшено, коли, обурений черговим порушенням метеосуверенітету, він, пригадавши право першого власника, а точніше кажучи, спонукуваний підозрами, увірвався на заборонену територію, де в одному з відсіків застав обидвох – і свою дружину, й шефа шпигунів – у *сплетінні тіл* (отже, наш фільм із науково-пізнавального жанру перестрибує в мелодраматичний). За кілька днів (а головним чином ночей) вона все-таки покинула це місце назавжди (четверо гуцулів несли за нею її манатки полонинським схилом униз, потім білий газовий шалик востаннє майнув з-поміж перших дерев пралісу, як верхня половина приспущеного національного прапора). Йому так і не вдалося викликати перелюбника на дуель. Але він до нестями напився і того, й наступного вечора.

Поміж цими вечорами і вечором останнього зішестя Ангела Циклонів на полонину Дзиндзул він якось прожив ще з рік. Усе справді летіло до біса, горілка не давала, а відби-рала, Гітлер приєднав чехів, і кожне нове розпорядження варшавського керівництва відго-нило панікою та шахрайством, до того ж за всіма ознаками він підчепив сифіліс у котроїсь зі своїх рідкозубих любасок. Цього разу Ангел Циклонів не мав жодного шансу, хоча через тринадцять років усе виглядало майже так само: та сама полонина Дзиндзул, та сама трава, той самий осклілий погляд у небо, от тільки цього разу він виявився куди справнішим *добровольцем*, вистреливши в себе зі знанням діла і цілком добровільно.

Залишається думати, що після його *демсії* метеостанційні справи пішли ще гірше – залога просто порозлазилася хто куди, виснажена власною цілковитою непотрібністю, а можливо, просто незмовкаючим ревінням вітрів і пташиними криками. На диво, але паралельно з цими подіями почалося згортання і сусідського закладу – виникало враження, ніби це місце цікавило їх лише доти, доки тут працювалося зі стихіями.

Останні сейфи з таємними архівами й агентурними списками було вивезено в бік Трансільванії вже за кілька днів перед сімнадцятим вересня тридцять дев'ятого року. Пізніше була лиш велика і всепоглинаюча пожежа – горіли меблі, підлога, плавилися стіни, а разом із ними патефони, радіоприймачі, незліченні гербарії та підручники з російської мови, хоч саме зараз вони й могли б урешті стати в пригоді.

І так закінчується перша передісторія.

А для того, аби почалася друга, обгоріла руїна метеостанції мусить простояти неторканою десь коло трьох десятиліть. Хоча «неторканою» засильно сказано – так чи інакше з неї часом користали як не випадкові мандрівники, ховаючись від граду і снігу під рештками склепінь, то навколишні мешканці, розтягуючи по своїх потребах усілякі фрагменти і сегменти минулої цілості. Що діялося крім того? Хтось розпалював якісь вогнища з недонищених меблів, хтось кохався на ребрах обвуглених калориферів, хтось умирав від страху, наслуховаючи вовче виття і, звісно ж, пташині крики.

У будь-якому разі, коли десь на зламі шістдесятих і сімдесятих цей терен відвідала спеціальна *комісія з району*, там панувало суцільне запустіння, а серед запахів переважали міазми.

Згадана комісія видерлася на самий хребет цілком неспроста: *то був час активізації в роботі з молоддю та, особливо, підлітками*; влада рад укотре звернула якнайпильнішу увагу на проблеми дозвілля *дітей трудящих*; надзвичайного значення надавалося спортивному та фізичному вихованню; олімпійський рух охоплював територію всієї країни, тож усюди відбувалися копітки й мозільні пошуки молодих талантів для олімпійського резерву. *Наші*

спортивні перемоги звістували й загальне торжество *наших* ідей. Зрозуміло, що і в зимових видах спорту ми були недосяжними. Хоча в окремих дисциплінах *намітилося деяке відставання*, подоланню якого було присвячено кілька *розширених пленумів* і селекторних нарад. Найгірше справа стояла зі стрибунми з трампліну, що їх вигадливі журналісти встигли окреслити метафоричним іменням *літаючих лижників*. Тож *ідучи назустріч* і те де, комісія з району погодила, що інтернатові з підготовки юних спортсменів-гірськолижників – бути. І бути йому розсадником *наших* неугасних перемог. (Певні підстави щодо таких крилатих сподівань і справді існували: місцеві гуцульські діти з раннього дитинства традиційно добре почувалися на гірських лижах, іноді заробляючи своїми трюками на *жигулівське* і куриво в усіляких приїжджих роззяв).

І хоч на той час у господарці не лишилося жодного безвідмовного *гуцулика*, а залізничне відгалуження від станції було на дві третини розібране ще в перші повоєнні роки, та все ж однієї з весен на полонині Дзиндул знову почалося.

Ця картина має дещо відмінний від попереднього вигляд: уперше фіксуємо тут появу якихось гусеничних монстрів, ревіння моторів уперше влаштовує конкуренцію ревінню надхребетних вітрів, проте головним двигуном будови і цього разу виявляється горілка, щоправда, підсилена горловими прорабськими матюками, що їх, як і все інше у цій місцині, тими ж вітрами відносить у Трансільванію.

До нового зимового спортивного сезону інтернат з недобудованим трохи нижче трампліном було урочисто відкрито. Кілька десятків найобдарованіших дітей зайняли свої місця у класах та спальних кімнатах, користаючи водночас із вигод автономного опалення, душевих та каналізації, не без натуги реанімованих над підвалинами метеостанційного минулого.

Однак при цьому *районне керівництво* припустилося помилки, що мала згодом цілком фатальні для всього проекту наслідки. Зрештою, чому помилки? Насправді в них просто не було іншого виходу – ніхто з *місцевих* не піддавався ні на вмовляння, ані на погрози, при цьому деякі навіть відверто кивали на *недобре місце*. Тож директором інтернату врешті погодився стати такий собі Малафей – обсіпаний ластовинням і прищами, відверто миршавий тип років тридцяти, випускник фізкультурного технікуму родом звідкись із братнього Нечорнозем'я, стрибун-невдаха, що свого часу посів чи не сімдесят дев'яте місце на обласній спартакіаді, а відтоді перебивався пісними заробітками вчителя фізичного виховання по восьмирічках, животіючи самотньо, нехлюйно і загалом непомітно, хоча вряди-годи з *получки* дико напиваючись. «А нам татарам адін хрен», – сказав Малафей, приймаючи під свою оруду далекий інтернат у горах. «Добре, що хоч коло нас москалем не смердітиме», – подумав на це завідувач відділу, гидливо тиснувши Малафєєву спітнілу руку.

А проте опинившись на безпечній відстані і – головне – висоті від настопизділого фізруцького існування, відчувши, крім того, повноту і фактичну необмеженість своєї влади бодай над підлітками, новопризначений директор інтернату приголомшливо швидко пересстрибнув у своє чергове втілення. За місяць-другий безвилазно ситого й теплого правління підхмарною карликовою державкою з нього раз і назавжди вивітрилася колишня недорікувата сором'язливість, його долоні перестали пітніти, а вуха наливатися червінню; що стосується відверто курячого носа, то він, звісно, орлиним не зробився, але все-таки набув якогось багатозначного лоску. Усі ці метаморфози можна було б тільки вітати, якби вони не супроводжувалися найбурхливішим вивільненням усього, що впродовж років невдоволено залягало в цього чоловічка на самому споді майже без надії коли-небудь повихлюпуватися. І так настала Малафєєва година.

Передусім він урешті дорвався до жіночих статевих органів. За лічені тижні перемотловивши кількох нещасних і безборонних учительок (українська мова, географія та історія середніх віків), ніби навмисне засланих йому на поталу, він перекинувся було на майже шістдесятилітню пропахлу комбіжирами глухоніму кухарку, але врешті порушив і останню межу

законності, змушуючи до заборонених фізичних занять деяких учениць. Поводячись агресивно й нахраписто, він усвідомив, що найкращими методами керівництва є диктаторські, тому тримав усі свої жертви в цілковитій прибитості та покорі, досягаючи мети за допомогою щипків, кулаків і невідь з якої зони привезених наручників, частіше за все на килимі власного кабінету, хоч іноді й посеред класів, на матах тренувального залу чи в підземних закамарках душової.

Крім того, завдяки новій посаді в нього з'явилася можливість пиячити по-справжньому безпробудно, не обмежуючись лише днями *получки*. Для цього він використовував переважно учнів хлоп'ячої статі, вигадавши щось наче норматив на довгу дистанцію до забігайлівки на 13-й кілометр і назад, *бег по очень сильно пересечённой местности, время пошло!* – і нікому з вихованців не рекомендувалося приходити з *пузирьом* пізніше, як за дві години тридцять чотири хвилини та шістнадцять і сімдесят сім сотих секунди. З часом він вигадав для них ще одну, значно довшу, *напівмарафонську* вправу – до крамниці на залізничній станції, куди часом завозились популярні одеколони («Шипр»? може, «Хвойный»? О, ці пахощі дитинства!). Бо місцевої самогонки Малафей чомусь терпіти не міг.

В усьому іншому йому велося добре, і як член капеерес він навіть іноді, трохи відлежавшись, відмокнувши і привівши себе до ської-такї кондиції, сам спускався в долину на збори первинного осередку.

Його панування над інтернатом і світом тривало б ще не один рік, якби не нова учениця, посеред навчального року переведена з іншого району, зважаючи на непогані успіхи в гірських лижах. Дівчина виявилася занадто традиційного виховання, за якийсь рік мала виходити заміж і, що називається, *берегла* себе, тож упродовж кількох тижнів примудрялася вислизати з-під дедалі більш оскажених Малафеевих атак і погроз (*матку вирву, сука пазорная!*), але врешті, пізнього вечора, вже після *адбою* відчергувавши на кухні й перемивши півсотні брудних тарілок з-під манної каші, затиснута в безнадійно глухому куті коло виходу з їдальні (розчепірені вкриті ластовинням клешні, клацання вимикача, тяжка одеколонно-утробна суміш), вона таки піддалася, в останню мить виблагавши пошепки єдину *ласку*, отже, згідно з народною формальністю, лишилася *цнотливицею*.

Наступного ранку вона втекла, пропала, розчинилася в туманах і вітрах, насправді ж за п'ять днів і ночей виникла у своєму районі (цілком окрема історія з попутками, приміськими потягами й переповненим п'яними лісорубами *останнім* автобусом) – тепер нам залишається уявити собі ці її свідчення, розмазані покусаними губами сльози, медичні обстеження, синці на сідницях, мазок з ануса, зняття побоїв, скрегіт зубовний, телефонограми, закриті збори *освітян та правоохоронців*, прийняття виконавчою владою *нелегкого рішення*.

Усе, як і першого разу, закінчується вкрай погано: пізньої ночі, під снігову заметіль, у приміщення школи олімпійського резерву вривається цілий десант (як їх туди закинули – гелікоптером?) – насправді ж троє-четверо дебелих дядьків, і вони йдуть коридорами, кабінетами, класами, але ніде його не знаходять, хоч урешті хтось із дітей боязливо вказує на підвал, якась заревана й напіводягнена сикса вистрибує з душової, потоки гарячої води летять на цементну підлогу, він забарикадовується зсередини шафою, вони дають йому десять хвилин на одягання (*і без фокусів там, герой!*), але оскільки він не виходить з повинною й через двадцять хвилин, то починається штурм. На двадцять другій хвилині вони вриваються досередини і, продираючись крізь найщільнішу пару та давлячи ногами спустошені одеколонні флакони, насамкінець знаходять його в останній з кабін, де вже цілком червоно. Надбитий флакон саме придався для успішного розтинання вен на обидвох руках, і б'юся об заклад, що заключною його фразою було почуте в улюбленому з дитинства кінофільмі *«врьош – не вазьмьош»*...

Тут фактично кінець другої передісторії, бо про те, що гірськолижний інтернат з так і недобудованим трампліном неподалік було невдовзі ліквідовано, розповідати зайво. Найдо-

свідченіші з нас пам'ятають, як ще того самого сезону керівництво країни зробило різкий поворот від гірських лижів до веслування на байдарках і каное.

А відтак – знову запустіння, нищення і розтягання на всі можливі боки всього, що хоч якось до чогось надавалося.

Відносно ж третьої – і незакінченої поки що – передісторії, то для її початку мусила минути ще одна чверть століття, але минути не просто так. Ця третя частина не змогла б ніколи розпочатись, якби не цілий ланцюг фантастичних катаклізмів, унаслідок яких в далекому від полонини Дзиндзул місті Берліні впала Стіна, східноєвропейська географічна мапа зазнала досить радикальних змін як у кольорах, так і подекуди в контурах, натомість у молодій державі Україні з'явився *новий тип людей*, тобто виникла вузька, ніби вушко голки, можливість вельми швидкого і беззастережного збагачення. Отже, як тільки переважило десь за середину дев'яностих, усе знову закрутилося: договори, сертифікати, гіпотeka, цінні папери, акції, кілька ефемерних банків, трастів і голдингів, а потім нікому не знаний громадянин Варцабич И. И. зненацька хапонував усе за безцінь, та й, зрештою, кому про те йшлося? І добре, що такий знайшовся, і чудово, що хапонував, бо куди поділись би мої *герої тієї ночі*?

Тож усього за якісь два-три місяці відому споруду було знову піднято разом з вежею та лоджіями на всіх трьох поверхах: фінська металочерепиця, німецький гіпсокартон, облицювальна плитка з Іспанії, паркет з Італії, сантехніка з Еміратів, ні, перепрошую, паркет з Еміратів, а сантехніка з Бельгії, ну і, звичайно, ексклюзивні опалювальні котли, мідні труби, вода, вогонь, ламінат, вікна-металопластик і мансардні вікна по триста баксів за штуку – усе це разом було названо пансіонатом «Корчма «На Місяці» – саме так, з асиметричними лапками посередині, це писалося.

Як бачите, зовсім коротка ця третя передісторія, проте ще незакінчена.

Тим часом настав ранок і варто розбудити Цумбруннена. Він буде нам потрібен для того, щоб оглянути будинок ізсередини, поки всі інші сплять. Слід сподіватися, що його короткозоре око професійно уважніше від багатьох інших присутніх тут очей. Тому варто розбудити саме його. Але як?

Карл-Йозеф Цумбруннен прокинувся від того, що за стіною хтось із кимось недвозначно і голосно – як би це сказати? – кохався. При цьому жіночий голос досягав таких пронизливо високих частот звукової ієрархії, що годі було й уявити собі всю невичерпність пристрасності, часом до нього приєднувався ще один – так само доведений до шалу. Що стосується голосу чоловічого, то щодо нього не було жодної певності, втім, двічі долинуло вдоволене горлове мурмотіння, до того ж усі приявні у тій кімнаті меблі – не лише перетворене на батут ліжко – здавалося, підстрибували в єдиному дедалі прискорюваному ритмі. Не знаючи, як йому бути з мимовільною ерекцією, Карл-Йозеф подумки визначив, що кімната за стіною жодним чином не може належати подружжю Воронич – Пепа, від чого йому суттєво попустило на душі. Так, він був цілком певен того, що пані Рома з чоловіком отримали покій, по-перше, через двоє дверей від нього, по-друге, з іншого боку. Залишалося, ще раз напруживши пам'ять, дійти не надто реалістичного висновку, що згадана звукова феєрія долітала з кімнати старезного професора Доктора. Відмовившись шукати цьому феноменові будь-яких пояснень, Карл-Йозеф (ерекція не проходила) саме відвернувся від стіни, коли раптом усе закінчилося ураганим оргазмом, обидва голоси востаннє затрепетали в дуеті, а відтак усе намертво заспокоїлося вкупі з меблями.

Однак про те, аби знову заснути, вже не йшлося. Розпалена уява наказала Карлові-Йозефу підвестися, виконати необхідний мінімум процедур (збудження остаточно відпустило тільки після вмивання під зимним душем) і походити завмерлим будинком. Отже, хвилин за десять він вийшов у коридор і перш усього деякий час постояв коло дверей сусід-

ньої кімнати. Але тиша в ній – як і всюди – була такою глибинною, що залишалось уявити собі смертний сон, який зламав невідому пару, як тільки та осягнула вершину любовців. Подібний випадок описано в поета Антонича (див. «Баладу про блакитну смерть»), але Карл-Йозеф цього не знав. Як не знав він і того, чи цього разу справді йшлося про пару.

Усе, що Цумбруннен побачив, блукаючи з поверха на поверх, переходячи з крила у крило, минаючи більші зали й менші відсіки, залишало враження дивної комбінації часів, коли цілі шматки минулого існування щоразу нагадували про себе, цілком виразно вклинюючись у теперішнє – то незаштукатуреним фрагментом стіни, викладеним з передвоєнної цегли *SERAFINI*, то ділянкою мозаїчного панно з радянськими космонавтами і штучним супутником. То в цілком несподіваній ніші виникала, безсоромна у своїй неприкритості, чавунна австрійська ванна зі шляхетно позеленілими кранами, то фосфоресцентний олень – вершина декоративного мислення шістдесятих, але в натуральну величину – ошелешував з постаменту, викладеного шліфованим річковим каменем.

Друге, що впадало у вічі, була несамовита речова захаращеність – причому все, що траплялося вам під руку в цих кімнатах, коридорах і на сходах, мало на собі ту саму печать химерного співіснування відразу кількох побутово-предметних нашарувань, бо були тут передусім: якісь комп'ютери, ксерокси з факсами, принтери, симулятори й синтезатори, а також обплутані кабелями стимулятори й субліматори, причому деякі з них цілковито розпорошені; лазерно-цифрова розкіш посилювалася покинутими напризволяще відеокамерами, домашніми кінотеатрами, сателітарними і просто антенами, телевізорами різних поколінь, музичними центрами з караоке й без, моніторами, вакуум-клінерами, кухонними комбайнами, там і сям вилежувалися всілякі пульти дистанційного керування та інший дріб'язок на кшталт модемів, гнізд, галогенних світильників, радіостанцій, блоків живлення, компакт-плеєрів, тетрісів, мобільних телефонів та відповідних до них жучків; уся ця різноманітність легко переходила в розпусту, бо серед неї траплялися й цілком уже надлишкові депілятори, масажер-вібратори, еякулятори, потенціометри з електрошоковими паличками, прилади нічного бачення, автомати швидкісного збудження, агрегати машинного доїння, а відтак уже взагалі без ладу і складу – коктейлеві та звукові мікшери, тостери, бустери, окремі вінчестери, міні-системи «земля – небо – земля», фени для пахвин і підпахв, а також півпівх – тож не було б нічого дивного, якби й валіза з ядерною кнопкою випадково десь там залежалася; проте все це становило заледве третину, позаяк були там також якісь тарелі – різьблені, металеві та керамічні (кольори: жовте, зелене, брунатне), топірці ще й ковані бляшки, крисані, кріси й череси, лаковані дерев'яні орли, ведмеді, вовки, кабанячі голови з плексигласу і натуральні, вишиванки, гердани і звичайні намиста, сирні коники та єдиного роги, лелеки у гніздах, лилики, дерев'яні ж таки змії на гнучкій пластині, дрімби, дараби, трембіти, Бахметюкові кахлі, бубни, тобівки, денцівки, авторучки з ерегованими гуцулами, флюяри, джоломії, інкрустовані річковими камінцями та мушлями шкатули, коралі, плахти, сардаки, кептарі й капузи, китайські спортивні костюми «адідас», постолі з ногамицями, ножиці для овець та інші – для кнурів, ліжники (кольори: сіре, чорне, малинове), ельцин-матрьошки, писанки з космічною та олімпійською символікою, вишиті хрестиком портрети Святого Юрія, Юрія Федьковича, Івана Франка і чинного президента, глеки, куманці й баклаги, попередньо вже згадувані як «кераміка», скульптурна група «Комісар Руднев братається з генералом Шухевичем» – коротше, складалося враження, що нині увесь музей гуцульського мистецтва вкупі з косівським базаром чомусь перевезено саме сюди; проте, щоб і цього не виявилось замало, траплялися там крім усього мечі самурайські, арабські й турецькі, драконячі зуби, кілька полотен Фрагонара (оригінали) і приблизно стільки ж Фрауенгофера (копії), слонові та мамутові бивні; скам'янілі з часів, коли тут ще було море, мезозойські до зойку молюски; друковані готикою антикварні книжки з кабали й балістики, корені мандрагори, заспиртовані в самогонці вкупі з лацертинами й саламандрами; сечові та місячні

камені, венеційські люстри і люстра, ферлямпікс, халцедон, перо золотого птаха, яйця археоптерикса, набір срібних куль, над якими прочитали відповідні молитви сім ксьондзів, сім попів і сім рабинів; іспанські дуельні пістолети «дуенде» (кожен в окремому футлярі), різницькі ножі, стилети, браслети (як у прямому сенсі, так і в переносному), амулети, арбалети, балетні пачки, гіпсові плакальниці, купальниці та міньєттиці, олеографічна порнографія вікторіанської доби, урни з рештками не знати коли й за що спалених панів і пань, скромна колекція черепів під червоне вино, опудала, віяла й піддувала, шерсть Кінг-Конга, волосся ангела та курячі лапки в асортименті, а також безліч інших пам'яток матеріальної культури минулого.

Друга обставина, що тяжко вразила Карла-Йозефа під час обстеження будинку, була пов'язана з дверима, але не так із їхньою неохопною кількістю, покликаною свідчити про відповідну їй кількість приміщень і переходів, як із написами на них. Більше того, на весь будинок не було двох дверних табличок, виконаних однаково – так, ніби їх просто позвирвано звідусіль де лише вдавалося і потім звезено до цього дивного місця, тож відчуття дурної хаотичності лише підсилювалося, заганняючи досить непевного себе Карла-Йозефа у глухий кут безплідних блукань і здогадів.

Певна частина табличок (ПРОЦЕДУРНА, ЧЕРГОВИЙ ПРОКТОЛОГ, ПРОЗЕКТОРСЬКА) наче і вказувала на теперішнє санаторно-оздоровче призначення закладу, деякі виглядали загальною універсально й ані про що не свідчили (ПЕРШИЙ ЗАСТУПНИК, КАФЕ-ІДАЛЬНЯ, ПТАХОРИЗКА, АКУМУЛЯТОРНА, ВІДДІЛ СКАРГ І ДОНЕСЕНЬ), ще інші носили цілком звичний у цій країні рекомендаційно-розпорядчий характер (КІМНАТА ДЛЯ ДЕПУТАТІВ, КУРІННЯ ЗАБОРОНЕНО, ЗАКРИТА ПАЛАТА, ХОДА НЕТ). Але якщо з усім цим ще можна було якось давати собі раду, то вже цілком незрозумілими виглядали написи КАБІНЕТ ПЕЧАЛЕЙ, ОСТАННЄ ПРИЧАСТЯ чи ДО ТУНЕЛЮ. Траплялося й дещо зовсім легковажне: ВЕСНЯНА БІЛЬЯРДНА, МОВЧАЛЬНЯ ЯГНЯТ, КІМНАТА СМІХУ № 6.

Карл-Йозеф уже схильний був думати, ніби всі ці непорозуміння походять від його недостатнього володіння місцевою мовою – версія, що її в цілому можна було б і прийняти на віру, якби його тут-таки не зацькували таблички мовами більш знаними: FUCKING ROOM, RED ARMY OF THE UNIVERSE, DO NOT MASTURB' PLEASE, потім ішли EXQUISITE CORPSE, ETERNAL DAMNATION, HELLFIRE, KISS OF DEATH, TORTURES NEVER STOP (мимоволі згадалися якісь криваво-чорні обкладинки з тих років, коли він ходив до гімназії й гинув за металом, з дна пам'яті майже автоматично виринула якась перша, уся в чорних шкірах і ланцюгах, лахудра з кривавими губами на мертвотно-білому фейсі), далі було нічим не гірше – DANCE MACABRE, SUICIDE REHABILITATION, просто THE DOORS, чомусь у множині, а потім ще ПЕРВЫЙ ОТДЕЛ, НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА КАДРОВ, ОТДЕЛ ВИЗ И РЕГИСТРАЦИЙ, PIEPRZENIE NA ZIMNO, ACHTUNG – SCHEISSE, VAMPIRENTREFFPUNKT, цілком уже недоречно REGIONALBAHN NACH BADEN (зі стрілкою чомусь на підвал) і безмежно алогічне DAMENPISSEIR...

Від усього цього йому чимшвидше захотілося кудись назовні, він таки дивним дивом натрапив на веранду, де впізнав поскладані з ночі й досі не розпаковані сумки, саквояжі та наплічники і, хвилин тринадцять проморочившись із замком на входних дверях, вистрибнув на підганковий, ще невідтятий схил, де врешті заспокоїв себе думкою, що позаяк вийшов зі свого номера без окулярів, то більшість побаченого йому просто наверхлася.

І тепер він рішуче, розрубуючи повітря руками, сходить униз, пригальмовує на слизькому, озирається і шукає поміж перших ялівцевих чагарників будь-якої стежки в долину, де немає цього вітру, холоду, пташиних криків, де вже кілька тижнів, як весна. Карл-Йозеф уперше йде цим шляхом, але не востаннє.

А нам потрібно йти слідом, якщо ми справді хочемо побачити цю місцевість. Отже, позаду – хребет і трансильванський кордон, а попереду, себто внизу – весна, якої з кожною

сотнею метрів робиться все більше, й ось вона вже дихає з лискучих каменів на старій військовій дорозі, а потім нагадує про себе запахом нагрітого ялівцю. Камені, ялівець, а також і жереп, і потім нова, вже цьогорічна трава. За тиждень-другий, згідно з усіма святоюрськими приписами, сюди мали би прийти пастирі з отарами. Але вони не прийдуть, бо на полонину Дзиндзул вони не приходять ніколи. І з цієї причини трава на ній, певно, найсолодша.

Ми залишимо праворуч на схилі, метрів за двісті, карячкувату споруду недобудованого трампліну, що її Карл-Йозеф Цумбруннен запише в пам'яті як об'єкт для майбутнього мазохістичного альбому: поржавілі й через один повиламувані східці на естакаду і жолоб для спуску з цілковито знищеним покриттям.

Нижче почнеться праліс, тобто не саджений людською рукою, а самим Антидухом сіяний ліс. Тобто жоден Карл-Йозеф Цумбруннен-старший, цісарський заслужений лісівник, до цього стосунку не мав, але зумів підглянути за Антидухом (природою?), як слід садити дерева в цій країні.

На рівні пралісу, куди, ніби у приміщення велетенського вокзалу, заходить через деякий час Карл-Йозеф Цумбруннен-молодший, так от, на рівні пралісу дорога робиться дедалі похилішою, іноді майже рівною, зате сповненою всіляких перешкод: обліплені мухами величезні калабані, повалені дерева, затверділі на камінь глиняні гребені гусеничних слідів (щось тут ще робилося минулого літа, чи як?), згодом і сам застряглий без надії на повернення трактор – от якби протягом літа він заріс травною, ліанами, квітами, то вийшло б непогане фото для кічової поштівки! – потім звідкись виникають колючі драти, рештки стовпів, позеленілі шлагбауми, фанерні щити з попереджувальною заборонною символікою, але тут лише ми, а ніякий не шпигун-фотограф, маємо право здогадуватися про недалеку присутність покинутих ракетних шахт, про їхні пропахлі грибами, сечею й цілковитою таємністю колодязі, про випотрошені пульти і розбиті на самому дні пляшки з-під пива.

Але не тільки це: тут, зовсім поруч, є ще одна підземна мережа, свого часу не менш таємна: бункери. Останній з них було засипано гранатами десь на початку п'ятдесятих, і ніхто не вийшов назовні. Зрештою, версія з гранатами значно шляхетніша від тієї, з нервово-паралітичним газом.

А тоді на нашому з Цумбрунненом шляху виникне ще один рудимент – залізнична колія, точніше її абсурдний відтинок, обрубок, нізвідки внікуди, без початку і кінця, якраз придатний для гадюк, що вперше виповзають на шпали 7 квітня вдень, а потім живуть між ними до глибокої осені. Карл-Йозеф нічого не знає про цей зміїний звичай, тому зараз він ризикує, ступивши на ті самі шпали й нічого не бачачи під ногами. Проте цього разу йому проститься як іноземному гостеві, тож він без ушкоджень пройде над невидимими плазунами, випадково ставлячи ступні саме куди слід й особливо не прислухаючись до невдоволеного сичання знизу.

Цей залізничний рудимент, як і все інше в лісі, тепер належить Варцабичеві, але ніхто не скаже, навіщо він йому. Може, просто так?

Колія закінчиться, врізавшись у кам'янистий насип, тож Цумбрунненові доведеться якийсь час продиратися крізь ліщинові зарості, знову шукаючи легковажно полишену лісову дорогу. Якщо б він її знайшов, то вийшов би нею просто на річкову луку, вже цілком придатну для випасу, тобто молоду й зелену, але ще з глибокими слідами недавньої повені, всю в болотяних пастках і з глиною, що чвакає під його добротними грубезними черевиками.

Саме за ними, за цими саламандрівськими черевиками, а ще за особливою незграбною нетутешністю вони і впізнають його – троє або четверо підлітків у продертих на ліктях старих светрах, фланелевих просторах штанах, заправлених у гумаки по коліна, замурзані і крикливі, вони перетнуть йому шлях, вибігши зі своєї курної халабуди трохи вище над Річкою, вони почнуть з усіх боків до нього чіплятися, далекі діти покараних брахманів з індійськими кульчиками у вухах і в носах, вони благатимуть усіма мовами цього краю (*gimme*,

gimme some money, sir, gimme some candy, some cigarette, gimme your palm, your soul, your body!
2) – ну, о'кей, о'кей – не англійською, тут я загнув, але всіма іншими мовами, тобто багатьма словами багатьох мов із санскритом включно. Вони супроводжуватимуть його аж до моста, бо він таки рушить до моста (це там, де закінчується лісова дорога), і він подумає, що за віком вони можуть бути його дітьми, але все одно не дасть їм ані ескудо, тільки п'ять гри-вень насамкінець.

Коли ж він ступить на міст, вони без жодного зайвого кроку відстануть – адже туди, за міст, їм уже не можна, там заборонений світ – шосейна, вся у вибоїнах, дорога, потойбіч якої провалля, що влітку буйно поростає лопухами, а на дні провалля – десятки старих розбитих автомобілів – це така автомобільна яма, останній світ, десятки кузовів, кабін, іржавих «ролс-ройсів», «мерседесів» та «фольксвагенів», не кажучи про «лади» і «шкоди», і все це теж його, Варцабича, хоч ніхто не знає, навіщо його люди звозять сюди весь цей брухт. Отже, провалля, а відтак, приблизно навпроти моста, від шосейки відгалужується ще одна дорога, точніше шлях, чи навіть Шлях, тобто якась лісорубська стежка, вона петлятиме обіч Потоку вгору за його течією, здіймаючися вище й вище, але нею йти не треба, не треба, не треба, бо там – кінець кінців, 13-й кілометр, глухий кут з останньою на світі кнайпою для тих-таки лісорубів чи сновид.

Отже, підлітки відстають і лишаються на своїй зеленій заплавної смузі. Їм не можна на той бік Річки, але й до лісу їм теж не можна. І так вони тут існують, поміж двома забороненими теренами, на вузесенькій ділянці між страхом учорашнього і страхом прийдешнього.

² Дай мені, дай мені якісь гроші, сер, дай якусь цукерку, якусь сигарету, дай мені твою долоню, твою душу, твоє тіло!
(англ.)

4

Щойно на тридцять сьомому році життя Артур Пепа відчув, що в нього буває серце. Усе починалося нічними пробудженнями, коли він раптово опинявся сам на сам із в'язкою чорною пусткою, наполовину занурений у розшарпані рештки сновидінь. Інша половина була цілком свідомою своєї підвішеності в тут-і-тепер, але від того не легшало. Самому собі він вирішив це пояснювати алкоголем. І справді, клята тахікардія відразу давалася взнаки після особливо довготривалих карнавалів і джемів з ходінням на голові та перетасовуванням безодень. Вистачало рішуче стартувати пополюдні (*два по сто, томатний сік, що-небудь*), набрати справжнього розмаху ввечері (*oh show me the way to the next whisky bar*³) і врешті остаточно застрягнути на першій-ліпшій крапці аж до світанку, з розгону добиваючи залишки в усіх пляшках і розпотрошуючи всі сигаретні пачки (*хто біжить по нон-стопах, я?*) – так, вистачало вчергове пройти всіма цими нон-стоп етапами, як наступного дня із залізною неминучістю поверталось *воно*. Хтось бачив, як одного разу він знепритомнів у кав'ярні, як сигарета впала у філіжанку з кавою, як зі скреготом – металевою ніжкою по ковзкій підлозі – від'їхав убік стілець. Сам він цього не бачив, провалившись на кілька хвилин у самоту та ізоляцію, на дно суцільного тьмяніючого рябіння й монотонного дзвону (невже й *там* буде так само, думав він потім, неville лише тьмяніюче рябіння і монотонний дзвін?). Так, тоді це стало очевидним, ніби піт, що залив його, як тільки попустило.

Щиро кажучи, випадок у кав'ярні був не перший. Настільки, що Артур Пепа починав звикати і навіть любити ці стани – з тією ж самовідданістю, з якою кидався назустріч запаморочливому зміщенню емоцій при переходах із тверезості у сп'яніння. Щось таки було в цьому раптовому обриванні розшалілого серця, в його трепетному підкочуванні кудись під горлянку, в цій залізній долоні, що не без птахоловної вправності полюбляла стиснути його й не пускати. «Добре, що сталося саме так, – іноді переконував він себе. – Тепер я принаймні знаю, що мені випало. Раптова зупинка серця – не такий вже й поганий варіант, могло бути щось набагато повільніше й нищівніше». По цьому він перебирав у пам'яті деякі інші *варіанти*: розростання в тілі якихось амебно-безформних пухлин, метаморфози з імунodefіцитом, жакне й ганебне відмирання м'язів або невблаганне западання у вегетуючу прірву Альцгеймера – ні, його жереб мав абсолютно кращу перспективу. Хоч іноді, розпізнаючи серед ночі, десь між другою й четвертою, невідворотне повернення аритмії, він усе ж боявся. Він боявся, що його серце певного разу не витримає й розірветься – і не тому, що воно мало б не витримати й розірватись, а від страху, що воно може не витримати й розірватись. Іншими словами, він боявся боятись.

Думки про смерть є незаперечною ознакою життєвої кризи, це зрозуміло. Артурова криза передусім могла бути пояснена тією небезпечною віковою смугою, до якої він наближався. Однак ця смуга не приходить сама по собі, вона взагалі нічого сама по собі не означає.

Натомість було кілька оглушливих видавничих провалів, що трапляється завжди і з усіма улюбленими публіки в мить, коли їхнє вільне і радісне плавання перестає бути виключно їхньою внутрішньою справою. Усвідомлення того, що від тебе увесь час чогось чекають, цей любовно-нетерплячий і неперервний тиск іззовні змушує квапитися і втрачати себе. У випадку з Артуром Пепою найгірше було навіть не те, що впродовж останніх кількох років він сподобився рекордної кількості негативних рецензій на кожен свій опублікований жест (а творчість була для нього передусім і загалом жестикуляцією). Усе це ніщо, поверхня, тимчасовий накіп, усе це, зрештою, лише прояви дивної любові наївняків, заздрісників та дрібних інтриганів, ставив їх на місце (як йому здавалось) Артур. Однак було й інше: втрата

³ oh, покажи мені дорогу до наступного віскі-бару (англ.).

задоволення від писання. Найпростіше пояснити її тим, що, як усі нарциси, він хворобливо потребував захоплення і визнання. Без них Артур Пепа позбувався легкості. Він переставав подобатися самому собі, й це відбивалося на написаному. Іншими словами, щойно на тридцять сьомому році життя Артур Пепа відчув, що він не любить писати, що насправді він просто ненавидить це заняття, що письмовий стіл неухильно перетворюється для нього на місце жакних психічних тортур і пекучого сорому з приводу всього, що остаточно лишалося на папері. Часом він затинався вже на другій фразі, часом навіть на першій, не в змозі рушити далі і якось цього позбутися, вигнати з себе цього демона недорікуватості. Іноді наслідком його несамовито виснажливої тригодинної війни з однією-однісінькою фразою залишалося що-небудь на кшталт «Весна спричинює тимчасове псування шкіри в жінок». Хоч іноді він ще бував задоволений собою, написавши «Його дурнуватий мозок розлетівся на всі боки, ніби пташине лайно». Можливо, залишав він собі натяк надії, я став писати тяжче, бо краще? Можливо, писання справжньої літератури і є зануренням у тортури, кривився від недоречної падлюкирими. Якби я міг не писати, то робив би коло землі, не стільки цитував, скільки перекирлював когось іншого, від чого все товариство заходилося реготом. Вони розумілися на цитатах. Вони й на ньому, Артурові Пепі, розумілися.

Безумовно, він перебільшував суспільну увагу до власної особи та й просто зацікавленість нею. Насправді мало кого обходило, що цей сучий син там собі пописує, тож увесь болісно спрямований на себе ззовні енергетичний прес Артур Пепа радше уявляв, ніж відчував. Зрештою, яка там в біса література з її надутою цеховою дріб'язковістю! Яке там в пизду служіння слову! Ішлося про куди реальніші й вагоміші речі.

На тридцять сьомому році життя Артур Пепа раптом зауважив, як навколо нього починає кружляти, вальсуючи, смерть. Це з'явилося у ближньому, осяжному дотиком простягнутої руки, колі: вмирали й гинули якісь родичі, знайомі, знайомі знайомих, тож необхідність відвідувати похорони, виносити труну, покладати вінки, хреститися на поминках ледь не по двічі на місяць, не могла не паралізувати якихось визначальних центрів його – ну пробачмо ж йому! – примхливо-вразливого «я». З її, смерті, боку це було тим мерзенніше, що нагадувало елементарну розправу за допущене Артуром Пепом у ранній молодості вільнодумство. Колись, у дні котроїсь там приголомшливої весни, коли вона ще не вміла псувати шкіру жінок, Артурові майже несвідомо написалося безвідповідальне й патетичне *«Ані слова про смерть. Це всього тільки форма // з вічним змістом: життя і джмелі і роса»*. І смерть йому цього не забула, кинувши, мов зарубку на дерево, своє *за базар* *ответіш*.

Таким чином, вона підсунула йому свій тридцять сьомий рік, вінцем якого стало вбивство близького товариша, відкритого до будь-яких карколомних (дослівно) авантур газетяра-пролази, викинутого на всій швидкості з пасажирського поїзда десь між Здолбуновом і Києвом (пиятика в купе, куріння в тамбурі, випадкові попутники-спільники, політ між іскрами, карколомність). Артур Пепа майже нічого не знав щодо проваджених загибим усіляких *репортерських розслідувань*, але час до часу міг здогадуватися про їхню ризиковану напругу. Тож коли через місяць-другий після того, що сталося, *представник органів правопорядку* заспокоїв присутню на прес-конференції *громадськість* з приводу того, що *дане вбивство не має нічого спільного з професійною діяльністю потерпілого, перепрошую, вбитого*, Артур Пепа й собі підписався під якимось крикливим листом протесту, дві третини слів у якому гнівно надувалося великими літерами. Однак що там усі ці листи чи підписані сп'яну конвенції – суттєвішим було переповнення його внутрішньої чаші. З моменту, коли ризикований приятель полетів назавжди у свою завагонну, розмазану рейками і стовпами ніч, Артур Пепа усвідомив: щось минулося безповоротно, золотих часів більше не буде, попереду загушення темряви й холоду.

Однак і ці обставини аж ніяк не можна вважати визначальними в його кризі. Усе це були швидше наслідки: млявість письма найчастіше свідчить про почуттєве спустошення, а

смерть обов'язково вдирається туди, де не вистачає любові. Тож ніхто, крім самого Артура Пепа, не міг знати, що все це з ним відбувається саме через втрату любові. Або – якщо останнє сполучення слів здається надто голосним – через дедалі відчутніше збайдужіння до колись коханої жінки. Або – і цього Пепа боявся найбільше – через втрачену здатність до любові взагалі. Так, це було передусім поступове згасання його сексуальності, хоч іноді принагідно зауважене миготіння всіляких вуличних стегон і сідниць ще могло розворушити в ньому колишнього сперматозавра. Того самого, котрий цілком ще недавно, за куди кращих часів, напрутившись досхочу в цілоденному вільному плаванні електризуючих поглядів, помахів, опіків, надихавшись весною, вином, парфумами та секретами секретій, міг тієї ж ночі так щедро все це віддати, що Рома Воронич, його жінка і найкраща з коханок, майже неприємна.

Вона була старша від нього на не цілих п'ять років, але це не могло мати ніякого значення тоді, в мить їхнього першого зближення.

Усе почалося з виставки літографій у музеї старожитностей. Вони мали щастя жити в місті, де подібні акції просто необхідні, щоб час від часу трохи розтрисати навколишню гнітючу застиглість. Артур Пепа не надто розумівся на особливостях літографій, зокрема, кольорових (а була виставка саме кольорових літографій), однак не прийти він також не міг – хоч би й з огляду на неминучу при таких okazіях пізнішу п'ятику за участю цілої армії *мандрівних комедіантів*. («Знаєш, у мені все завмирає, як подумаю, що того вечора я міг не дійти», – скаже він їй щойно через кілька років, у ліжку, щасливий від знемоги, тримаючи ледь заспокоєну долоню на її слизькому від любовощів животі. Вона зрозуміє, що йдеться саме про ту виставку, бо відповідь: «А я збиралася зазирнути лише на п'ять хвилин, там було кілька знайомих»).

Хоч, може, то й не була виставка літографій у музеї старожитностей. Може, виставка механічних годинників у музеї патанатомії? Чи якийсь перформенс із Пластиковою Рибою та ртутними термометрами? Зараз це не має значення для нас. Зараз це вже майже не має значення і для них.

Але тоді, обганяючи на вузьких дерев'яних сходах якусь молоду жінку в плащі і намагаючись не наступати на п'яти малій дівчинці, яку вона провадила за руку, Артур Пепа змушений був пригальмувати, аби вхопити згадану жінку за лікоть. Історія зламаною на сходах каблука мусила дістати продовження: відчуваючи себе дещо пародійним пажем зневаженої черню королеви й необережно дихаючи в лице врятованої дами химерною сумішшю спожитих щойно перед тим пива, кави і коньяку, Артур Пепа взявся за пошуки головного героя виставки («Тільки не йдіть, я зараз, я зараз...») – це до неї, а сам сходами суньголов у виставковий натовп, з якого врешті таки вигріб свого найдорожчого приятеля Фурмана з його золотими запонками і руками); того вечора Фурман як господар акції мав на собі позичений в опері фрак, що не завадило йому, буди героєм і також нападнику, озброїтися музейним молотком і цвяхами та відновити зламаний каблук на – хай вже там! – золотому черевичку незнайомої пані Незграби. «Маєте», – врочисто заявив Фурман, по-шевськи і трохи по-шефськи випльовуючи з вуст зайвого цвяха, за що був поцілований у щоку, а Пепа, щоб не втрачати ініціативи, куртуазно попросив дозволу одягнути мештик на ніжку (музей старожитностей! клавесини! галантне свято! рококо! охогох!), звичайно ж, малася на увазі її ніжка, хоч він і не дозволив собі сказати «дозвольте, я взу вас» – як би йому не свербів язик. «А це Коля», – чомусь повідомила вона, вказуючи на дівчинку і нервово сміючись. «Коломея Воронич», – урочисто виправила малеча, натискаючи на «р» посередині свого прізвища так, аби з нього вийшло принаймні «ррр». Обидві були в однакового крою плащах з різницею, зрозуміло, лише у розмірах, і мали страшенно подібні зачіски. Тому нетверезий Артур Пепа подумав, що перед ним фея зі своєю ученицею. «І все ж я випив би звідти шампанського», –

кинув він на мештик. «Добре, мене *там* чекають», – запевнив розумник Фурман і вчасно розтанув, золотий.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.